

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ernesti Schvberti S. Th. D. Et Prof. Primar.
Academ. Helmstad. Abbatis Coenobii Ad Lap. St. Mich.
Sem. Theol. Directoris Institvtiones Theologiae Moralis**

Schubert, Johann E.

Ienae [u.a.], 1759

Pars Tertia. De Viribus Spiritualibus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-50801](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-50801)

PARS TERTIA
THEOLOGIAE
MORALIS
DE
VIRIBVS SPIRITVALIBVS.

enus vere
, salvo of
pro salute
& bellum
fficio sine
c jura vul-

r, i. Tri
servando
Sam. VIII.
ncipis ar
vel inju
are, si ita
ita genus
epugnat
X. i. seqq.
lius per
emo vir
opter se
t curis &
ceret, se-

vident
x univer
rius per
occafio
rum im
rat, fa-

PARS

PARS TERTIA
THEOLOGICAE
MORALIS
DE
VIRIBUS SPIRITUALIBUS.

TH

TH

D

for
ber
bor
qui
S

PARS TERTIA
THEOLOGICÆ MORALIS
DE
VIRIBVS SPIRITVALIBVS.

CAPVT I.
DE
DEFECTV VIRIVM NATV-
RALIVM.

§. CL.

VIRES MORALES id omne de- Vires mo-
notant, quod rationem ex- rales.
istentiæ boni operis in se
continet. Est autem bo-
num opus actio legi con-
formis, (§. 41.) & cum solæ actiones li-
beræ bonæ & malæ esse possint, (§. 10.)
bona opera oportet esse motus voluntatis,
qui ex universali quodam principio deter-
minantur.

Schub. Theol. Moral.

N n mi-

minari possunt & debent. (§. 6.) Cum igitur impossibile sit, ut quis appetat quod lex præcipit, & aversetur, quod prohibet, nisi ipsi lex nota sit,

1. *Vires morales involvunt rectam notitiam legis, & hinc quoque discriminis boni & mali.*

2. Voluntas quoque sic comparata est, ut nihil appetere possit, nisi quod intellectus bonum esse judicat, & nihil averteri, nisi quod malum esse putat. Hæc boni vel mali opinio dicitur motivum. Ergo *ad vires morales etiam motiva pertinent.*

3. Sed nullis motivis flecti posset voluntas, si impedita foret, & contracta quadam impossibilitate laboraret, id approbandi, quod bonum, & id improbandi, quod malum esse intellectus monstrat. Hinc *vires morales exigunt, ut justa relatio voluntatis ad intellectum adsit, h. e. dispositio, iudicium intellectus sequendi, sequæ ad illorum normam ad volendum vel nolendum determinandi.*

4. Quapropter licet notitia legis & motivorum ad vires morales pertineat, quatenus sine illa bonum velle, & malum nolle non possumus, tamen, cum, deiciente voluntatis dispositione bona, notitia illa nihil efficeret, *vires morales sine dispositione deficiunt, ubi voluntas dispositione & relatione illa ad intellectum privata est.*

5. Impossibile quidem esse videtur,

homo bonum non appetat, cum id bonum esse perspicit. Nam voluntas in se spectata indifferens est ad appetendum & averfandum, & iudicio intellectus ad unam alteramue partem flecti debet. Sed fieri potest, ut in voluntate habitus sit, alicujus generis bona averfandi, quæ quidem sub ratione mali averfabitur, sed propter inhærentem habitum nihilo minus averfari perget, etiamsi ex alio principio bona esse intelligat. Neque alia hujus rei ratio reddi potest, cur bonum averfetur, quod ipse tamen bonum esse iudicat. *Hinc dispositio voluntatis, quæ ad perficiendum bonum requiritur, & propterea quoque vires morales deficiunt, cum habitus adest, ex obscura vel confusa boni opinione ea appetendi, quæ legi contraria sunt, & ex erronea mali opinione ea averfandi, quæ lege præcipiuntur.*

Qui ex principio in se vero, motiva esse rationes volendi & nolendi, concludunt, positivis motivis poni etiam voluntatem & noluntatem illis conformem, non animadvertunt, canonem, *posita causa poni effectum*, semper cum restrictione intelligendum esse, *nisi interveniat impedimentum.*

Tale vero impedimentum adest, cum voluntas habitu laborat, illud bonorum genus averfandi, quod verum bonum esse, ex lege constat. Habitus ille bona aver-

fandi semper supponet opinionem mali, sed ita corroboratus & naturæ infixus esse potest, ut, etiamsi melior cognitio deinceps accedat, homo tamen non possit non ea averfari. Cæterum hic habitus non necessario excutit omnem dispositionem, judicia recta sequendi, sed tantum respectu alicujus generis bonorum hanc impotentiam infert.

§. CLI.

Fuerunt in primo homine.

Homo ab initio creatus erat ad imaginem Dei, Gen. I. 26. 27. quæ cum involveret rectam rerum scitu ipsi necessariorum cognitionem, Col. III. 10. & perfectam voluntatis sanctitatem, Eph. IV. 22. atque hæc posterior adesse non potuisset, nisi voluntas justam ad intellectum relationem habuisset, *dubium non est, quin in primo homine vires ad bonum sufficientes extiterint.* (§. 150.)

§. CLII.

Nunc autem defuerunt.

Sed has vires nunc non amplius adesse, scriptura satis constat. Nam, teste illa, omne figmentum cordis malum est a prima infantia; Gen. VI. 5. VIII. 1. ex corde egrediuntur pravæ cogitationes, quales sunt homicidium, adulterium, scortatio, &c. Matth. XV. 19. homo naturaliter excor-

excæcatus & alienatus est a vita Dei per ignorantiam in ipso existentem, Eph. IV. 18. imo & mortuus est in peccatis, & ambulat secundum concupiscentias carnis. Eph. II. 1. 2. 3. Hinc licet bonum videat, illud tamen peragere nequit. Rom. VII. 18. 19. 20. Nec melius de se ipso sentire potest homo, si propriæ experientiæ rationem habere velit. Nam

1. Rerum omnium ignarus est, cum nascitur. Et quamquam ad adultiorem ætatem progressus rationis usu legem naturæ cognoscere potest, (§. 17.) multarum tamen actionum moralitas ipsum semper lateret, nisi legis divinæ promulgatio accessisset, (§. 19.)

2. Motiva Deo obediendi homo quidem non prorsus ignorat. Quia tamen summa totius legis ad dilectionem Dei & proximi redit, (§. 23.) cujus dilectionis præcipua motiva ex amore Dei per opus redemptionis demonstrato peti debent, (§. 73. 99.) & hoc mysterium rationi prorsus ignotum est, 1. Cor. II. 7. 8. 9. motiva quoque, quæ sola hominem ad diligendum Deum impellere possent, non novit.

3. Etiam si vero & illa nosset, tamen, cum homo sibi relictus bonis sensualibus & apparentibus delectetur, & voluptatem

N n 3 suam

suam sensualem magis sequatur, quam recta intellectus judicia, ipsi dispositio Deum diligendi, eumque, ut fas est, colendi deficeret.

Motiva Deum diligendi nemo habere potest, nisi vere regeneritus. Quid enim juvat, nosse, Deum in se esse ens omni amore dignum, nisi constet, eum & in relatione ad nos summum bonum esse? Atqui sibi tale bonum Deum non esse, omnes credere oportet, qui nesciunt, se Deo reconciliatos esse per vicariam satisfactionem, aut, qui hoc quidem sciunt, simul tamen norunt, se huius meriti participes non esse, neque habere peccatorum remissionem, ideoque sibi iram Dei & æternas pœnas expectandas esse. Solus autem regeneritus certus est, se Deum habere propitium, sibi remissa esse peccata. Unde reliqui omnes genuinis Deum diligendi motivis destituuntur. Defectum dispositionis motiva ista sequendi, si forte innotuerint, experientia quemque docet. Sæpe enim videmus meliora, & tamen deteriora sequimur. Et quamquam ratio primam huius mali causam ignorat, proximam tamen & immediatam haud difficulter percipit. Homo enim recens natus dum vera principia boni & mali non novit, de iis tantum ex sensibus aut voluptate & ratio

sensua-

sensuali iudicat, & his principiis solis flexi se patitur. Hunc agendi modum primos vitæ suæ annos servat, illique jam diu totus assuefactus est, antequam ratione sua uti, & aliqua rerum moralium veriore notitia imbui cœpit. Adest igitur habitus, diuturno exercitio contractus, bona sensualia & apparentia appetendi, qui una cum voluptate sensuali & affectibus magnam vim consecutis sese opponit melioribus, sed ab initio valde infirmis & vacillantibus, principiis, quæ meliora bona monstrant, ut illis homo obtemperare nequeat.

§. CLIII.

Paulus rationem redditurus, cur bonum, quod videret, peragere non posset, id dependere, ait, a peccato in ipso habitante. Rom. VII. 20. Quod peccatum cum a malis suis actionibus distinguat, aliquod mali principium humanæ naturæ infixum esse debet. Vocabulo in Ecclesia recepto id PECCATVM ORIGINALE dici solet, in scriptura autem PECCATVM simpliciter, Rom. VI 12. CARO, Gen. VI. 3. Jo. III. 6. Rom. VIII. 1. 13. Gal. V. 16. seqq. CONCVPISCENTIA, Rom. VII. 7. Jac. I. 14. COR, Matth. XV. 19. HOMO VETVS, Rom. VI. 6. Eph. IV. 22. appellatur. Ergo peccatum

Nn 4

tum

tum originale causa est, tur vires morales homini deficiant. Gen. VI. 3. Rom. VII. 20. Gal. V. 17. Est autem

1. Peccatum hoc malum aliquod commune, a parentibus ad totam posteritatem naturali generatione propagatum. Jo. III. 6. Unde & omnes homines a tramite justii & recti declinasse dicuntur, Ps. XIV. 3. Rom. III. 9. seqq. quod certe evenire haud potuisset, nisi omnes communi malorum principio laborarent.

2. Involvit defectum divinae imaginis, qua hominem naturalem destitutum esse, ex eo satis patet, quod omnes ad imaginem divinam renovari jubeantur. Eph. IV. 24. Col. III. 10.

3. Et quoniam divina imago continebat vires bene operandi, (§. 151.) illius defectus simul infert impotentiam naturalem faciendi ea, quae Deo placent. 1. Cor. II. 14. 2. Cor. III. 5. Gal. V. 17.

4. Cum tamen anima humana nihilo minus continuo agat, propter defectum virium moralium autem nihil boni operari possit, necesse est, ut malum operetur, & ad id solum tota sit disposita. Hoc & peccatum originale est connata quaedam concupiscentia seu dispositio habitualis totius naturae, malum appetendi, & bonum aversandi. Rom. VII. 7. Gal. V. 19. Eph. II. 1. 2. 3. IV. 17. 18. 19. Jac. I. 14.

5. In homine duplex est principium, de bono & malo judicandi, ratio & sensus, seu voluptas aut tadium sensuale. Quod ratio bonum vel malum esse monstrat, id etiam vere bonum vel malum est. Sed fieri potest, ut res, quæ voluptatem sensualem creat, & hinc bona esse judicatur, vere mala sit, quemadmodum vicissim non raro bona est, quæ tadium sensuale excitat, & hoc respectu mala esse videtur. Cum igitur peccatum originale sit dispositio connata totius naturæ, malum appetendi, & bonum averfandi, homo autem, quicquid appetit, sub specie boni appetere, & quicquid averfatur, sub specie mali averfari debeat, sequitur, *connatum illud peccatum esse habitum animæ, in concupiscendo & averfando voluptatem & tadium sensuale, & qui accedere solent, affectus sequendi.* Hinc & naturalis homo, qui sub dominio peccati existit, *desideria carnis* perficere dicitur. Rom. VI. 12. Eph. II. 3.

6. Jam vero ea, quæ lege divina Dei causa peragere jubemur, non ita sunt comparata, ut sensus suaviter afficiant, & voluptatem sensualem creent. (§. 75.) Cum igitur homo naturalis in appetendo voluptatem sensualem sequatur, & hinc illud averfetur & oderit, quod ipsi tadium creat, hujus autem generis actiones sub comminatione pœnarum infernalium

lium a Deo præcipi sciat, *naturalis illa dispositio, seu peccatum originale, non potest non esse habituale odium & inimicitia adversus Deum.* Rom. VIII. 7.

§. CLIV.

Corruptio
naturæ.

NATURA MENTIS HUMANÆ consistit in vi agendi, ad certos effectus produendos apta. Si potentia vel habitu gaudeat, determinationibus essentialibus conformiter agendi, PERFECTA est; Sin vero impotentia adsit id efficiendi, aut habitus contrario modo agendi, IMPERFECTA & CORRUPTA. Actiones, ad quas edendas vis animæ apta est, sunt repræsentationes & volitiones seu nolitiones. Essentiales vero determinationes, quorsum intellectus & voluntas tendit, sunt cognitio veri, & appetitus boni, vel averfatio mali. Cum igitur in anima, vi peccati originalis sit impotentia verum cognoscendi, & bonum appetendi, ex adverso autem habitus, contrarium agendi, (§. 153.) *peccatum originale infert totius naturæ corruptionem & imperfectionem.*

§. CLV.

Reliquiæ
virium naturalium.

Interea tamen homo essentiam humanam retinuit, quæ sicuti in se bona, ita & immutabilis est. Quemadmodum er-

go corruptio humanæ naturæ ulterius progressa non est, quam salva essentia fieri poterat, ita nunc inquirendum erit, quid natura, valde licet corrupta, adhuc præstare possit. Huc refero

1. *Facultatem percipiendi ea, quæ per externa signa representantur, quorum potestas & significatus alias notus est.* Homo enim ex anima & corpore constat, quæ duo harmonico vinculo inter se unita sunt. Hæc autem harmonia involvit, ut anima percipiat, quæ sensus afficiunt, & corpus peragat, quod anima decrevit. Hinc fieri nequit, quin anima sentiat, si quid illi per signa nota extrinsecus representetur.

2. *Potest etiam naturalis homo cognoscere, Deum existere.* Rom. I. 19. 20. Ad essentiam enim animæ pertinet intellectus & ratio. Harum facultatum vi non tantum ex rebus sensibus objectis ideas abstractas & universaliores formare, sed etiam ex universalibus principiis ratiocinia construere potest. At vero hæc ratiocinandi facultas prorsus deesset, nisi illi perspecta forent nonnulla principia universalialia. Ea igitur, quæ omnis cognitionis prima sunt, in natura hominis extare oportet, sic ut virium suarum usu ad illorum notitiam pervenire possit. Enimvero ex his principiis existentia Dei perspicue demonstratur.

tur. Ergo & datur naturalis existentia
Dei cognitio.

3. *Eadem Ratio nos docet, hominem per vi-
res nature multa Dei attributa & opera, non
non aliquod boni & mali discrimen, & varia
officia quæ Deo præstanda sunt, cognoscere pos-
se.* Rom. I. 20. seqq. II. 14. 15.

4. Hæc officia dum cognoscit, & non
prorsus rationes ac motiva ea adimplendi
ignorat, videtur homo per naturam ali-
quid eorum, quæ lex præcipit, præstare
posse. Enimvero ad efficiendum bonum
non tantum notitia legis & motivorum,
sed etiam dispositio, motiva sequendi, re-
quiritur. (§. 150.) Cum ergo illa deficient,
habitu prorsus contrario in homine exi-
stente, (§. 153. num. 4.) non potest effice-
re, quod ipse bonum & lege præceptum
esse intelligit. Fieri tamen potest, ut ali-
quid eorum, quæ lege præcepta sunt, simul
sensus moveat, & aliquam voluptatem
sensualem pariat. Nam & ea Deus præ-
cepit, quæ in nostram perfectionem im-
mediate tendunt, & in quibus homo
amoris erga se ipsum beneplacitum habet.
(§. 90.) Hinc quoniam homo in appeten-
do voluptatem sensualem sequitur, (§.
153.) aliquid eorum, quæ a Deo præcepta
sunt, homo naturalis omnino facere potest.
Rom. II. 14.

5. Quia vero non omne opus, quod

aliquam conformitatem cum lege habet, bonum statim dici potest, sed illud duntaxat tale est, quod propter legem a Deo latam editur, in ejus gloriam tendit, & ab amore Dei proficiscitur, (§. 41.) id vero, quod homo naturalis legi conformiter aliquando agit, ab ipsius voluptate sensuali procedit, *quicquid homo naturalis agit, & aliquam cum lege conformitatem habet, bonum opus dici nequit.*

Etiam si homo, salva sua essentia, omnem naturæ vim perdere potuisset, Deum suamque erga eum obligationem cognoscendi, tantam tamen illius corruptionem permittere, res Deo minus digna fuisset. Deum enim, & legem divinam, suaque officia si non agnosceret, nec extremam suam miseriam videret, nec futuris peccatorum pœnis terreri posset, nec auxilium, quo indiget, desideraret, nec, si offerretur, acceptaret. Sic etiam nullo modo obligari potuisset, si omnis rationis usus ab eo ablatu fuisset. (§. 35.) Quousque autem vires naturæ in cognoscendis rebus divinis progredi possint, longe facilius ex experientia, quam a priori cognoscitur. Et hac in re alios aliis ampliores facere progressus, ex exemplo Cornelii constat. A&X. 1. seqq. Quicquid autem virium naturalium nobis adhuc superest, id omne
ad

ad cognoscendum & colendum Deum con-
verti debet, licet opera hujus generis non
habeant omnia boni operis requisita, Val
§. 41. Sch.

§. CLVI.

Varius ho-
minis na-
turalis sta-
tus.

Ex hac rerum divinarum cognitione
naturalibus viribus comparanda, & es
vario usu voluptatis & tædii sensualis ac
actiones & animi dispositiones determi-
nandas, VARIUS HOMINUM NATURALIVM
STATVS oritur. Nam

1. Sunt, qui nullam legis divinæ, ira
maledictionis, & pœnæ peccatorum scien-
tiam habent, aut ad hæc omnia non at-
tendunt, aut istarum considerationum,
forte in animo excitentur, effectus con-
trariis persuasionibus vanis impediunt &
supprimunt. Hi sine metu & propria
conscientiæ compunctione voluptatem
sensualem & affectus suos libere sequen-
tur, & propterea in STATV SECVRITATIS
existere dicuntur. Atque huc sine dubio
pertinent, quos scriptura *sine lege vivunt*
dicit, Rom. VII. 9. & qui non ipsi tantum
injustitiam exercent, sed & beneplacitum
in iis habent, qui similia perpetrant. Rom.
I. 31.

2. Hoc ipsum genus hominum cum
affectibus suis prorsus indulgeat, habitum
fit

sibi comparabit, quacunq̄ voluptate
sensuali fruendi, quam primum illius per-
cipiendæ adest occasio. **SCELERATI** seu
VITIIS MANCIPATI recte illi dicuntur,
quorum imaginem pingit Apostolus Rom.
I. 26. seqq.

3. Potest autem hic habitus adeo cor-
roborari, ut tandem in necessitatem ab-
eat, & homo nullis motivis, quæ alias vim
quandam in naturali quoque homine ex-
ercere solent, flecti amplius possit. Id si
acciderit homini, **INDURATUS** dicitur.
Exod. VII. 22. Jes. VI. 10. Rom. II. 5.

4. Alii legis habent notitiam, nec non
transgressionum suarum, iræ divinæ, &
pœnarum infernalium, quæ omnia non
tantum in se mala sunt, sed etiam sensus
& imaginationem ex parte movent, &
tædia sensuاليا creant. Inde oritur do-
lor, tristitia, metus, & averfatio. Quia
vero peccatis delectari pergunt, cum vo-
luptate quidem, sed non sine omni dolo-
ris, metus, & conscientiæ mordentis
sensu peccant. Hi sunt, quos **SUB LEGE**
& **SERVITUTE PECCATI** esse dicimus. Rom.
VI. 20. 21. VII. 9. 10. 11.

5. Horum alii dolore & metu ex pec-
cati & iræ divinæ sensu percepto utuntur
ad impugnandam nimiam voluptatis sen-
sualis vehementiam, & quoniam his me-
diis beneplacitum in peccato vincere ne-
queunt,

queunt, sibi tantum cavent ab actionibus, quibus desideria carnis exercentur, præsertim cum credunt, qualemcunque vite emendationem Deo acceptam fore. Hoc studium, actiones suas externe ad normam legis componendi dicitur HONESTAS MORVM, Act. XVII. 12. Rom. II. 14. & motiva ex contemplatione Dei & attributorum divinorum petuntur, TIMOR DEI NATURALIS. Act. X. 2.

6. Alii in sola pœnarum, quæ sibi expectandæ sunt, & earum magnitudinis ac gravitatis consideratione subsistunt, quia nihil habent, quo se consolari possint, metus & tristitia tantam acquirunt vim & efficaciam, ut in DESPERATIONEM abeat. Gen. IV. 13.

7. Cæterum bona illa sensualia, quæ naturalis homo concupiscit, varii sunt generis. Quemadmodum enim non eadem in omnibus sunt opiniones de hoc genere bonorum, ita nec eadem bonis æquali modo afficiunt omnes. Hæc diversa bonorum sensualium ad opinionem & sensus hominum naturalium relatio efficit, ut diversa sectentur bona appetitia, & quod unus vehementer appetit, alter non raro aversetur. 1. Jo. II. 16. Quando autem aliquis malum aliquod odit, quod alteri tantopere placet, huius rei causa est, quod illud alii bonorum sensualium

sensualium & apparentium generi repugnat, in quo ipse suum habet beneplacitum. Habituale illud alicujus mali desiderium, quo naturalis homo movetur ad averfanda quævis contraria, five sint bona five mala, PECCATVM REGNANS appellatur. Quod peccati genus licet in plerisque existat, dantur tamen homines, qui varia diversaque bonorum sensualium & apparentium genera gradu vehementiore sectantur, & hi in quælibet vitia effusi sunt.

Homines naturales duplicis sunt generis. Alii solis principiis naturalibus in judicando & appetendo utuntur, alii vero non nihil rerum divinaram ex sacris literis didicerunt. Illi sensu magis speciali homines NATURALES & ANIMALES, h. e. ψυχικοί appellantur, 1. Cor. II. 14. hi vero potius CARNALES quam mere naturales dicendi sunt. Rom. VIII. 5. 6. 7. Utriusque generis homines in statu tum SERVITUTIS, tum SERVITVTIS existere possunt. Equidem omnis homo irregeneratus est sub DOMINIO PECCATI, & hinc in STATV SERVITVTIS. Rom. VI. 12. 20. Sed quoniam multi hanc servitutum & dominium peccati non sentiunt, verum potius libere, sponte, & secure illi servant, distinctio illa suo fundamento non caret.

Schub. Theol. Moral.

O o caret.

caret. Securitatem vero non tantum efficit & auget, veritatum naturalium ignorantia, aut attentionis defectus, & continua peccandi consuetudo, sed etiam quandoque veritatum caelestium, quae quis ex sacris literis didicit, abusus, ex. gr. Deum magna misericordia & longanimitate cum hominibus uti, posse hominem adhuc in ultimo vitae articulo converti, procul adhuc abesse vitae terminum, &c.

INDURATIO CORDIS oritur ex continuo exercitio proæretice peccandi, etiamsi motiva naturalia adsint, quæ suadent contrarium, & ad id mentem hominis flectere possent. Habet enim homo hujus generis motiva, a propria utilitate vel damno, a sua suorumque felicitate vel infelicitate, a fama bona vel mala, a sanitate vel morbo corporis, ab honore vel contemptu, & aliunde desumpta, quibus si recte uteretur, minimum externæ honestati studeret. Sed ad hæc motiva vel prorsus non attendit, vel illis nimium voluptatis sensualis prædominium opponit, & dum hac ratione cum proæresi peccare pergit, tandem habitum seu potius necessitatem peccandi sibi contrahit, spretis omnibus motivis, quæ in contrarium proponuntur, & ab ipso non ignorantur. Si vero induratio cordis respectu rerum naturalium adest, hominis & respectu rerum spiritualium induratio erit.

erit, sic ut motiva spiritualia, quantumvis divina virtute prædita, in ipsius cor penetrare nequeant. Quam ob causam scriptura hujus generis hominibus cor lapideum tribuit. Ezech. XI. 19. XXXVI. 26. Jer. V. 3. Equidem homo naturalis non potest non sequi voluptatem suam sensualem, spretis motivis, quæ in contrarium afferuntur. Potest tamen hanc ipsam voluptatem motivis pariter a voluptate vel tædio desumptis impugnare, temperare, & efficere, ut affectuum vehementia compescatur, & externa honestas colatur. Et qui exercitium non negligit, hisce motivis utendi, eaque interdum sequendi, hoc ipso sibi cavet, ne animus ipsius omnis flectionis per motiva incapax reddatur. Diversæ hominum propensiones, quæ efficiunt, ut sua quisque singulari voluptate trahatur, rationem suam tum in primis impressionibus, tum in variis præjudiciis, tum in consuetudine, tum & in conditione corporis habere possunt. Quando autem aliquis ex singulari suo temperamento ab aliquo peccatorum genere abhorret, veluti voluptuosus a crudelitate, & hinc in contrarium bonum propendet, hoc non ipsius virtuti tribuendum est, sed affectui, qui aliorum malorum principium est. Atque hic affectus præponderans homini familiaris, quo peccatum regnans continetur,

tur, nec in ipso regenerationis statu hominem prorsus deserit, verum potius suos impetus continuo renovat, unde & contra eum præcipue pugnandum est.

§. CLVII.

Homo dispositionem pravam non potest emendare.

Causa, cur homo bonum velle, & malum nolle nequeat, licet nec boni & mali discrimen, nec motiva illud appetendi, & hoc averfandi prorsus ignoret, hæc, inquam, causa est perversa illa dispositio, naturæ connata, qua in bona apparentia & sensualia fertur, illisque solis delectatur. Quæritur ergo, annon naturalibus suis viribus pravam hanc dispositionem emendare, & meliorem sibi comparare possit? Hoc si præstare posset, sine dubio actionibus sæpe repetitis effici deberet, illis plane contrariis, ad quas homo connata sua dispositione impellitur. At vero ad edendum hoc genus actionum tum motivorum notitia, tum ea sequendi dispositio requiritur. (§. 150.) Et hanc dispositionem illi contrariam esse oportere, quam homini connatam esse demonstravimus. (§. 153.) Cum igitur ea ipsa dispositio potentiam, & multo magis dispositionem, faciendi ea, quæ Deo placent, & vere bona sunt, sustulerit, (§. 153. num. 3.) *impossibile est, ut homo se ipsum*

ribus suis naturalibus emendet. Ex hac causa homo naturalis in prævaricationibus mortuus esse dicitur, Eph. II. 1. qui nova creatione ad bona opera præparari debeat, Eph. II. 10. & qui non aliter, quam spiritu mentis suæ, h. e. per gratiam Sp. S. renovari possit. Eph. IV. 23.

Quamvis autem natura propriis suis viribus emendari non possit, ideo tamen rejicienda non est doctrina morum, & omnis alia institutio, quæ rationibus philosophicis ad impugnanda vitia & commendandam virtutem utitur. Nam duplex datur emendatio, SPIRITUALIS, quæ tendit in dilectionem Dei, & opera propter Deum facienda, & NATURALIS, quæ pro fine habet propriam utilitatem & felicitatem. Ab hac posteriore homo naturalis non prorsus est alienus. Cum enim se ipsum diligat, & ex propria felicitate & utilitate voluptatem capiat, motivis inde petitis omnino flecti potest, ut ab aliquo actionum genere sibi caveat, quod alias, si vocem rationis plane non audiret, magno studio sectaretur. Hæc emendatio multos habitus pravos tollit, varia emendationis spiritualis impedimenta removet, & humano generi multum utilitatis præstat. At spiritualis emendatio non est in hominis potestate. Nam amor Dei & actiones,

quibus ille exercetur, ita non sunt comparata, ut homo sensualia appetens in his habere possit beneplacitum. Quin potius desideria carnis inimicitia adversus Deum esse dicuntur. Equidem homo naturalis intelligere potest, Deum esse colendum, si salvari velit, & hinc motiva Deum colendi ex propria ipsius utilitate repeti possunt. Nec negari potest, cultum Dei, quatenus hoc respectu & sub ratione boni in genere consideratur, aliquo modo appeti posse ab homine naturali. Sic etiam neglectus cultus divini & peccatum, quatenus sub ratione mali & hinc ut causa æternæ infelicitatis spectatur, tædium & dolorem excitare potest, unde aliquod desiderium emendationis vitæ interdum oritur. Sed hoc desiderium melioris vitæ & cultus divini est tantum generale & inefficax. Nam simulac homo se ad ipsas actiones convertit, quibus cultus Dei & emendatio vitæ continetur, sentit, eas naturalibus suis inclinationibus & concupiscentiis prorsus contrarias esse, & valde dolet, his mediis evitare debere æternam mortem, quæ ipsi minime placerent. Tunc equidem quandoque audet, externum quendam Deo præstare cultum, sed valde invitus, quod quodcumque aliud peragere mallet, nisi poenarum metus obstaret. Et hæc Deum colendi ratio plane hypocritica, aut potius nulla est.

CAPVT II.

DE

ACQUISITIONE VIRIVM SPIRI-
TVALIVM

SEV

REGENERATIONE.

§. CLVIII.

Cum igitur homo vires morales bonum Fides.
agendi & malum fugiendi neque per
naturam habeat, (§. 152. 153.) neque ipse
sibi comparare possit, (§. 157.) necesse est,
ut ab ipso Deo homini conferantur. Hinc
& Deus eum per novam creationem ad
bona opera præparare dicitur. Eph. II. 10.
*Continentur autem vires istæ sola fide in Chri-
stum.* Nam

1. *Varia scripturæ loca id satis perspicue te-
stantur.* Bona opera appellantur fructus
fidei & pœnitentiæ, Gal. V. 22. Matth. III.
8. Act. XXVI. 20. Apoc. II. 5. Christus
fideles comparat cum bona arbore, quæ
bonos fructus ferret, Matth. VII. 18. Fi-
deles opera carnis non perficere dicun-
tur, Gal. V. 16. & Joannes inquit, regeni-
tos non peccare, 1. Jo. III. 9. Jacobus ve-
ro, fidem, quæ operibus careret, esse

mortuam, ideoque non veram. Jac. II. 17. 26. Denique Paulus dicit, fidem per charitatem efficacem esse. Gal. V. 6.

2. *Id ipsum quoque evincit fidei natura, sive illius essentiam, sive modum generationis spectemus.* Nam

a) Fides est fiducialis apprehensio meriti Christi, h. e. desiderium ejus meritum participandi, & acquiescentia in hoc ipso merito & promissionibus divinæ gratiæ collata, qui duplex motus non potest in voluntate existere, nisi ea simul disposita sit ad diligendum Deum; & faciendum, quæ divina lege præcepta sunt. 1. Jo. II. 3. 4. 5. Jo. XIV. 23. Deinde fides multarum veritatum notitiam sibi præstruit. Primum enim cum fides accendi nequeat, nisi præcesserit dolor & tristitia ex peccatis concepta, peccata vero agnoscenda sint ex lege, Rom. III. 20. V. 13. VII. 7. homo in Christum crediturus sufficiente legis divinæ cognitione instructus esse, & discrimen boni & mali nosse debet. Secundo autem & veritates Evangelii eum tenere oportet. Quomodo enim Christum desiderabit, & afflictam conscientiam illius merito consolabitur, nisi sciat, Christum sibi datum esse Redemptorem, eum pro omnibus peccatis plene satisfecisse, & legem adimplevisse, hoc ipsius meritum una cum peccatorum remissione

affectum voluntatis denotat, quo alicui
 adhæremus, & in aliquo acquiescimus, &
 quidem propter fidem, ipsius verbis &
 promissionibus datam. Sic comparata
 est fides Christianorum, qua non tantum
 CHRISTO, sed etiam IN CHRISTVM cre-
 dimus. Cujus dictionis potestatem & ef-
 ficaciam scriptura significat, quando dicit
 nos fide *Christum recipere*, Jo. I. 12.
 Col. II. 6. *in eo esse & inveniri*, Phil.
 III. 9. *eum induere*, Rom. XIII. 14. Gal.
 III. 27. *illi adhærere*, I. Cor. VI. 17.
ejus justitiam esurire & sitire, Matth. V.
 6. *ejus carnem manducare & sanguinem*
bibere, Jo. VI. 53. *acceptare promissi-*
onem. Rom. IV. 13. seqq. Hæc nova
 cordis qualitas naturalem istam ad malum
 proclivitatem deprimit & limitat, & simul
 aliam dispositionem illi contrariam, qua
 in bonum tendit, excitat. Unde fides
 non tantum opinionum, sed etiam defici-
 riorum, inclinationum, & dispositionum
 mutatio est,

§. CLIX.

Christus pro peccatis nostris satisfecit,
 & perfectissima legis adimpletione justitiam nobis comparavit. Quod utrum-
 que beneficium cum Deus nobis in Evan-
 gelio offerat, homo autem, cum credit
 illud

Externa fi-
 delium re-
 latio ad
 Deum.

illud desideret, suum esse velit, & in eo acquiescat, (§. 158.) & hoc ipso non tantum in beneficium ipsum, sed etiam in illius imputationem consentiat, fieri nequit,

1. *Quin & credenti hac Christi satisfactio & justitia imputetur.* Eph. I. 7. Rom. IV. 6. Phil. III. 9.

2. Impetrata hac satisfactio, quam Deus in iudicio suo ut nostram propriam considerat, peccata nobis non amplius imputari possunt ad satisfactionem pro iis præstandam. Hæc autem non-imputatio est peccatorum remissio. *Ergo & credentes peccatorum remissionem consequuntur.* Rom. III. 25. IV. 7. 8.

3. Sublato peccato, quo solo Deus moveri poterat ad nos puniendum, in eo quoque cessat animus & propositum, nobis nocendi. *Hinc fideles pacem cum Deo habere, & illi reconciliati esse dicuntur.* Rom. V. 1. 10.

4. *Justitia Christi nobis imputata cum perinde sit, ac si ipsi omnem justitiam perfecissemus, hoc quoque beneficium per fidem nobis contingit, ut in iudicio divino justii esse censeamur, quod proprie justificationem hominis coram Deo constituit.* Rom. VIII. 33. V. 18.

5. At vero justis promissa est æterna salus. *Cum igitur Deus veracissimus fidem suam*

suam

suam violare non possit, *credentes simul heredes aeternae salutis constituuntur.* Rom. V. 2. VIII. 17. 18

6. Deus quidem vi creationis & conseruationis omnium creaturarum pater dici potest, quia vero propter interueniens peccatum juxta hunc suum paternum affectum nobiscum agere nequit, nos iure filiorum Dei excidimus. Sed per fidem peccata remittuntur, pax cum Deo restituitur, & jus caelestis hereditatis redditur. *Hinc etiam credentes in statum filiorum Dei transponuntur.* Rom. VIII. 16.

§. CLX.

Interna
mutatio.

Quemadmodum autem homo per fidem novam & longe felicissimam relationem ad Deum nanciscitur, ita & interna multis modis mutatur. Nam *FIDES* quam Theologi fiducialem apprehensionem Christi vocare solent, proprie est desiderium meritum Christi participandi, acquiescentia animae, ex merito Christi, oblati peccatorum remissione, & promissionibus evangelicis hausta. Inde vero sequitur,

1. *Fidem sibi praestruere notitiam veritatum revelatarum, praecipue de Christo, de opere Redemptionis, de gratia Dei, justificatione.* Jes. LIII. 11. Jo. XVII. 3. Rom. X. 14. 17. I. Jo. II. 4. IV. 6. Nam quicquid appetimus

mus aut desideramus, & unde voluptatem & gaudium haurimus, id ut bonum a nobis cognitum esse debet.

2. *Sed sola harum rerum simplex apprehensio non sufficit, verum potius accedere debet firmus, vivus, & efficax assensus, quo veritates istae recipiuntur & creduntur.* Rom. IV. 19. 20. 21. Eph. III. 12. 2. Tim. I. 12. 1. Jo. V. 4. 5. Simplex 'apprehensio alicujus boni forte illius desiderium excitaret. Sed si toti in eo acquiescere, & omnem fiduciam collocare debeamus, necesse est, ut summam & inexpugnabilem illius habeamus certitudinem.

3. Et quoniam fides vires bona opera faciendi in se continet, (§. 158.) nemo autem bona opera facere potest, nisi Deum diligat, & serium habeat propositum, actiones suas ad legem Dei componendi, (§. 41.) *fides utrumque involvit, nimirum dilectionem Dei, & studium seu propositum B. O. faciendi.*

4. *Ista rerum spiritualium notitia & certitudo cum ignorantia, erroribus, praesudiciis, & dubitationibus non potest consistere. Hinc & fides simul tenebras intellectus expellit.* Rom. XIII. 12. Eph. IV. 18. V. 8.

5. Sic & dilectio Dei & studium, legem Dei servandi, nec beneplacitum in peccato, nec habitum proæretice peccandi patitur.

titur. Hæc duo enim sibi invicem opposita sunt. Cum ergo fides dilectionem Dei & studium bonorum operum producat, illa simul beneplacitum in peccato, & habitum proæretice peccandi, qui alias dominium peccati originalis dicitur, tollit. Rom. VIII. 1. Gal. V. 24. 1. Jo. III. 9.

6. Qui vero peccato non amplius delictatur, sed potius medium contra illius vim & efficaciam quarit, ideoque ad Christi meritum & Dei gratiam confugit illum peccatorum turpitudinem & pravitatem agnovisse oportet, unde non poterat non oriri tædium, displicentia, & dolor animi. *Hinc & fides dum generatur, prius contritio ex peccato concepta in animo excitatur.* Thren. III. 39. 2. Cor. VII. 11.

§. CLXI.

Regeneratio.

Totam illam mutationem, qua fides in homine accenditur, scriptura vocat REGENERATIONEM. Jo. III. 3. 5. Tit. III. 5. 1. Pet. I. 3. 4. 5. 1. Jo. V. 1. Cum ergo homo naturalis viribus bona opera faciendi careat, (§. 152.) & istæ per solam fidem restituti possint, (§. 158.)

1. *Quilibet, qui Deo servire, & mandata ejus servare vult, regenerari debet.* Jo. III. 3. 5.

2. Fides sibi præstruit rectam & certam

tam rerum spiritualium notitiam, quacum
simul connexa est ignorantia & errorum
expulsio. (§. 160.) Hæc autem mutatio
in scriptura dicitur ILLUMINATIO. Eph. I.
18. Ergo & regeneratio involvit illuminatio-
nem. Eph. V. 8. Ebr. VI. 4. 1. Jo. II. 9.
10. 11.

3. Magna humano intellectui contin-
git emendatio, quando a rerum necessa-
riarum ignorantia liberatur, & recta illius
cognitio restituitur. Sic & voluntas e-
mendatur, cum malo delectari desinit, &
verum bonum appetere incipit, præsertim,
cum tota illa dispositio, qua in malum fe-
rebatur, in contrariam & meliorem per-
mutatur. At vero utramque hanc muta-
tionem homo experitur, cum fidem in
Christum concipit. (§. 160.) Ergo per re-
generationem tam intellectus quam voluntas
hominis emendatur. Eph. IV. 17. seqq.

4. Voluntas ita comparata est, ut, quic-
quid appetit, sub specie boni appetat, &
quicquid averfatur, sub specie mali aver-
setur. Hinc impossibile est, ut bonum
verum appetat, & malum verum averse-
tur, quamdiu intellectus utriusque igno-
rantia, aut oppositis erroribus laborat.
Ex hac causa in regeneratione emendationem
intellectus priorem esse oportet emendatione
voluntatis. Rom. X. 14. XIII. 12. Eph. IV.
17. seqq.

5. Cum

5. Cum homo regeneratur, qui hactenus tenebras intellectus & carnis suae desideria sectatus est, id fieri non potest, quin tota ejus vivendi ratio in aliam prorsus contrariam mutetur. 2. Cor. V. 17. Hinc & adultorum regeneratio in scriptura dicitur CONVERSIO. Act. XXVI. 18. Sed hoc mutationis genere semper aliquid aboletur, & aliquid producit. Id, quod aboletur, TERMINVS A QVO, & id, quod producit, TERMINVS AD QVEM dici solet. Hinc & regeneratio adultorum, seu conversio suum habet TERMINVM A QVO, qui est ignorantia rerum spiritualium, error, dubitatio, beneplacitum in peccato, & habitus procreta peccandi, & TERMINVM AD QVEM, qui est notitia rerum spiritualium, assensus, fidelis apprehensio Christi, dilectio Dei, & studium bonorum operum. (§. 160.) Ezech. XVIII. 21. seqq. Act. XXVI. 18.

6. Variæ istæ mutationes, quas conversio infert, ad duo præcipua capita revocari solent, nimirum ad contritionem & fidem. Utrumque, si conjunctim accipitur, Ecclesia vocat POENITENTIAM. Ex quo constat, regenerationem, conversionem, & poenitentiam idem prorsus significare. Matth. III. 2. Marc. I. 15. Luc. XXIV. 47.

7. Quando perpendimus, hominem regenerandum multarum rerum notitia imbuendum, de illarum veritate convincendum,

endum, & a multis erroribus ac præjudiciis liberandum esse, in eo quoque beneplacitum in peccato, & habitum leges divinas transgrediendi, in quem tota natura propendet, & qui diuturna consuetudine maximopere corroboratus erat, aboleri, & longe aliam dispositionem instaurari oportere, nulla erit dubitandi ratio, *quin conversio sit mutatio successiva.*

8. Talis mutatio in uno facilius & celerius, in altero difficilius & tardius procedere solet. Subjectorum enim capacitas, & impedimentorum multitudo ac mensura variare potest. Id ipsum igitur & de conversione valet. Quamvis enim in omni homine naturali varia mala vincenda sint, veluti ignorantia, errores, præjudicia, vitia & habitus mali, (§. 160.) tamen cum & hominum naturalium detur differentia, (§. 156.) & horum malorum vis & multitudo in uno major sit, quam in altero, *unus quoque facilius & celerius converti potest altero.*

Duplici opus erat mutatione, qua homo corruptus ex statu iræ in statum gratiæ transponi debebat: EXTERNA nimirum seu relativa, & INTERNA. Prior dicitur IUSTIFICATIO, posterior autem REGENERATIO. Justificari non poterat homo, nisi simul interne mutaretur. Et li-

cet hæc mutatio tantum eo tenderet, ut acceptari posset iustitia Redemptoris, qua sola Deus, mortalium iudex, ad condonandum & absolvendum moveri poterat, vim tamen simul habebat, humanum cor sanctificandi, & ad obsequium erga mandata divina flectendi. Ita illustrior apparebat præstantia religionis christianæ, quæ hominem docet, sine operibus reconciliationem cum Deo quærere, & tamen operibus non carere. **REGENERATIO**, de qua nunc agitur, fidei collationem denotat, sive ea infantibus sive adultis contingat. Cum autem adulti regenerantur, hæc salutaris illorum mutatio dici solet **CONVERSIO**. Appellatur quoque resuscitatio a mortuis, Eph. II. 1. 5. Col. II. 13. & nova creatio, Eph. II. 20. quæ denominationes tum ipsam rei naturam, tum illius principium & causam demonstrant. Possunt autem vocabula ista & actionem causæ regenerantis, & mutationem in subiecto regenerando significare. Hinc est, quod Theologi regenerationem & conversionem in **TRANSITIVAM** & **INTRANSITIVAM** dispescant. **ILLUMINATIO**, quam regeneratio involvit, modo **PARTIALITER**, modo **TOTALITER** consideratur. Quemadmodum enim tota conversio est mutatio successiva, ita & illuminatio successive perficitur. Quamdiu ergo

ergo homo ab una cognitione ad alteram progreditur, qua ad fidem concipiendam indiget, nondum plene illuminatus est. Cum vero omni ea cognitione gaudet, quæ ad accendendam fidem requiritur, illuminatio totalis existit. Et hanc non tantum ratione objectorum cognoscendorum, sed etiam ratione perspicuitatis, certitudinis, & efficaciam talem esse oportet. Quod si consideremus, illuminatio de irrogenitis affirmari & negari poterit. Μετανοια, quæ rectius per RESIPISCENTIAM & MENTIS TRANSFORMATIONEM, quam per POENITENTIAM redderetur, in scriptura quidem solam fidem significat, Matth. III. 2. IV. 17. XI. 21. Marc. I. 15. Luc. XXIV. 47. quia vero fides sine prævia contritione generari nequit, & latino vocabulo poenitentiam idea doloris & contritionis semper adhæret, Theologi, poenitentiam definientes, utrumque complexi sunt. Atque tunc eam modo μερικῶς modo ὀλικῶς accipiunt, h. e. vel pro sola contritione, vel pro contritione & fide simul. Quod una concione Petri multa milia hominum simul conversa esse dicantur, Act. II. 41. minime probat, conversionem ex instanti factam esse. In his enim opus conversionis jam diu inchoatum fuerat, Act. II. 5. & nunc absoluebatur convictione, Messiam, quem hactenus speras-

sent, esse Jesum Nazarenum, a Judæis crucifixum, divina vero potentia resuscitatum. Ita etiam hodie fieri potest, ut homo, qui veritates cælestes novit, & varios motus sanctos sensit, suam tamen carnem sequi perexit, ut hic homo, inquam, data occasione & oportuno tempore tam potenter trahatur, ut dolore plenus sua peccata humillime deprecetur, & aliquam fiduciam in Christo collocatam sentiat, & sic quasi ex instanti converti videatur, licet ipsius conversio, jam diu continuata, & sæpe impedita, tunc tantum perficiatur, aut interrupta de novo inchoetur. Differentia temporis, quod unus altero citius & facilius convertatur, tum & qualitate subjecti, tum a varia dispensatione gratiæ divinæ dependet.

§. CLXII.

Non est opus virium naturalium.

Fides in Christum vires, Deum diligendi & bona opera faciendi involvit. (§. 158.) Sed homo naturalis vires illas per naturam nec habet, nec comparare sibi potest. (§. 152. 157.) Ergo & viribus nature in Christum credere, & regenerari aut converti nequit. Hinc & Christus inquit, sine ipso hominem nihil boni facere potest, Jo. XV. 5. & Paulus, Deum esse, qui velle & perficere in nobis operaretur. Phil.

Phil. II. 13. Quod non eo sensu accipi debet, quo & in rebus naturalibus sine Deo nihil peragere posse dicimur, quatenus vires agendi, quæ in homine sunt, a Deo dependent, & ejus perpetuo concursu conservantur; Act. XVII. 28. Sed potius his verbis declaratur, nihil virium naturalium homini superesse, in Christum credendi, & ad fidem generandam concurrendi. Nam homo in peccatis mortuus esse dicitur, qui, dum fidem concipit, a morte resuscitatur, & de novo creatur. Eph. II. 1. 5. 10. Ipsa fides non est opus hominis, sed donum Dei, Eph. II. 8. & per efficaciam roboris potentia divinae confertur, qua Christus resuscitatus est a mortuis. Eph. I. 19. 20. Ex qua causa fidei productio etiam regeneratio appellatur. Jo. III. 3. 5. Equidem

1. *Homo historicam rerum credendarum notitiam viribus naturæ sibi comparare potest.* Nam mysteria fidei verbis perspicuis proposita sunt in scriptura, quorum significatus aut ex vita communi constat, aut in textu per artificia hermeneutica facile inveniri potest. Et homo naturalis, dum scripturam audit vel legit, naturali sua potentia uti potest, attendendi, reflectendi, & verborum significatus percipiendi. Nam Deus & hoc tempore illi concursu suo universali & ordinario

adeſt, quo vires iſtæ naturales conſervantur. (§. 155.) Hinc & Judæi, qui Spiritui ſancto pertinaciſſime reſiſtebant, doctrinam Chriſti intelligebant, quam abſque ſimplici intelligentia non potuiſſent impugnare.

2. *Sed cæleſtibus illis veritatibus nemo per naturæ vires aſſentiri poteſt.* Nolo jam urgere, myſteria fidei nec in ſe eſſe evidentia, nec principia rationis extare, e quibus illa demonſtrari poſſent. Sed ſufficit, obſervare, fore, ut homo viribus naturalibus etiam in Chriſtum credat, Deum diligat, & mandata ejus ſervet, ſi ipſe ſibi aſſenſum vivum & efficacem comparare poſſet, qualis ad generandam fidem requiritur. At vero id propter peccatum originale, quo omnis diſpoſitio, vera bona concupiſcendi, & in iis beneplacitum habendi ſublata eſt, fieri nequit. Hinc & aſſenſus iſte non eſt opus virium naturalium. Teſtatur id ſanctus Paulus 1. Cor. II. 14. ubi percipere & cognoscere ea, quæ ſunt Spiritus Dei, intelligi non debet de ſimplici apprehenſione, ſed de illa intellectus operatione, qua de rerum veritate judicamus, eam agnoſcimus, & pleno aſſenſu recipimus.

3. *Multo minus ad fiducialem Chriſti apprehenſionem, quæ ipſam fidei eſſentiam conſtituit, idonei ſumus.* Nam hæc prorsus contraria eſt

est naturali illi dispositioni, qua homo totus fertur in bona tantum sensualia, & quæ sibi annexam habet inimicitiam adversus Deum. (§. 153.) Itaque licet intelligeret, meritum Christi bonum esse sibi valde utile & necessarium, tamen, cum dispositio desit, hoc genus motivorum sequendi, & homo semper in contrarium tendat, illud non posset appetere, sibi que applicare. Hinc & *παρρησία* istam, quam fides involvit, per Christum habere dicimur. Eph. III. 12. Ille enim est, qui fidem in nobis inchoat & perficit. Ebr. XII. 2. Et nemo Christum Dominum suum appellare potest, nisi per Spiritum sanctum. 1. Cor. XII. 3.

4. Sic etiam per vires nature non aboleri potest habitus peccandi, & beneplacitum in peccato, quæ tamen mutatio contingere debet, quando homo fidem concipit. (§. 160.) Habitus enim peccandi naturalis & connatus est, (§. 153.) & sicuti habitus huic contrarius homini simul connatus esse non potest, cum impossibile sit, ut contradictoria in eodem subjecto simul existant, ita quoque homo malum illum sibi que connatum habitum tollere, aut in meliorem permutare nequit. (§. 157.) Huc respicit scriptura, quando hominem in peccatis mortuum esse inquit, Eph. II. 1. 5. & quando dicit, peccatum in nobis

Pp 4 habi-

habitans, quod est malarum concupiscen-
tiarum principium, agnita lege multo ef-
ficacius scire, & hominem ad malum
concupiscendum atrocius impellere, Rom.
VII. 8. 11.

5. Quia vero omnis causa agit pro re-
ceptivitate subjecti, & hinc fides nulla vir-
tute in nobis produci posset, nisi hujus
mutationis capaces foremus, *in homine ad-
huc esse debet potentia passiva, seu capacitas
conversionis.*

Historica mysteriorum fidei cognitio *ratione
principii*, unde hauritur, quidem superna-
turalis dici debet, sed *ratione modi acqui-
rendi* naturalis est, & hac in re differt a
prima notitia sanctorum hominum, qui-
buscum ab initio a Deo immediate com-
municabantur. Et quamquam dici solet
spiritualis, id tamen ratione objecti & ef-
fectuum, qui ab eo dependent, intelligi
debet. Neque contrarium evincit I. Cor.
II. 14. Hoc enim loco de secunda in-
tellectus operatione, i. e. de iudicio & as-
sensu sermonem esse, inde patet, quia ho-
mo naturalis Evangelium pro stultitia ha-
bere dicitur, quod iudicare non posset, si
nullam illius ideam haberet. Sed assensus
viribus naturæ acquiri non potest. Quam-
vis enim homo criteria divinæ revelationis
ex rationibus philosophicis norit, eaque
dum

dum sacris literis inesse observat, colligat, scripturam esse verbum Dei, & mediante hoc principio, vera esse omnia, concedere debeat, quæ in scriptura continentur, hic tamen assensus generalis tantum est, minime sufficiens ad flectendam & emendandam voluntatem, fidemque generandam. Præter illum adesse debet specialis, vivus, & efficax, qui in voluntatem influit, eamque ad meritum Christi apprehendendum movet. Hoc modo convincebantur viri, qui Petrum de Christo crucifixo & resuscitato differentem audiebant. Act. II. 37. Ἀκούσαντες κατένυγον τῆ καρδίᾳ. Id, quod audiebant, tanta efficacia in illorum cor penetrabat, ut summo, dolore, contritione, & desiderio vitæ emendandæ afficerentur. Idem contingebat Lydiæ. Act. XVI. 14. Et idem omnibus contingit, qui vere illuminantur. 2. Cor. IV. 6. Hunc assensum opus virium naturalium esse, merito negamus, non tantum propter rationem, quam ipso §. 162. num. 2. reddidi, sed etiam propter ipsius intellectus corruptionem, cujus tenebræ multo efficaciore sunt, quam ut naturali studio dissipari possint. Eph. IV. 18. Præcipua autem corruptionis pars hæret in voluntate. Hæc enim ita disposita est, ut non nisi bona sensualia appetat, & non nisi mala sensualia aversetur.

Ad hunc habitum connatum deinceps accedit habitus contractus. Prima enim hominis ætas ita est comparata, ut solos sensus & voluptatem sensualem sequatur. Quem modum agendi dum homo usque ad usum rationis servat, habitus naturalis diuturno illo exercitio adeo corroboratus est, ut advenientibus annis discretionis voluntas ad appetenda meliora flexi nequeat. Quare cum fides & connexum cum ea melioris vitæ studium plane contrarium sit naturali & connatæ dispositioni, impossibile est, ut homo suis viribus credat & emendetur. Equidem generalis illa dispositio appetendi bonum non deest, ideoque homo, dum aliquam meriti Christi notitiam acquirit, illud sub ratione boni appetit, quatenus nimirum illud ut medium felicitatis suæ in genere considerat. Sed desiderium hoc generale, inefficax, & minime tantum est, ut homo in ipso objecto spirituali beneplacitum habeat, illudque cum studio, superandi difficultates, quærat & desideret. Hoc tamen non impedit, quo minus adsit **POTENTIA PASSIVA**, quam & **CAPACITATEM** vocant. Sed distinguendum est inter hanc potentiam **ABSOLVTAM** & **HYPOTHETICAM**. Per illam intelligo possibilitatem, conversionem recipiendi, si eam conferas cum essentia hominis, seu quod

quod idem est, defectum contradictionis inter conversionem & hominis essentiam. Hanc homini inesse statuo. Nam si deficeret, impossibile foret, ut unquam converteretur. Ne divina quidem omnipotentia immediate applicata converti posset, sicuti propterea nec lapis nec truncus converti potest. Sed secus sentiendum est de capacitate hypothetica. Hæc est possibilitas, recipiendi conversionem, salvis determinationibus accidentalibus; seu, quod idem est, defectus contradictionis inter conversionem & dispositionem accidentalem, homini per naturam inhærentem. Hanc capacitatem homini naturali deesse, nemo non videt, qui novit, quantum malum sit peccatum originale. Cum eo si conferas conversionem, omnesque motus in ea contentos, manifesta contradictio adest. Quare etiam hominem dum regeneratur, malum hoc, licet non prorsus aboleri, infringi tamen, limitari, & vinci debet, quo ipso capacitas hypothetica restituitur. Et hac in re consistit præparatio hominis ad conversionem, quam gratia Sp. S. operatur.

§. CLXIII.

Cum ergo homo propriis & naturalibus suis viribus converti nequeat, (§. 162.)
Sed Spiritus sancti.
evi-

evidens est, *regenerationem esse solius Dei, & singulariter Spiritus sancti opus.* Jer. XXXI. 18. Ezech. XXXVI. 26. Jo. III. 5. 1. Cor. XII. 3. Eph. I. 19. II. 5. 10. Phil. I. 6. II. 13. Tit. III. 5. 1. Pet. I. 3. Inde vero sequitur,

1. *Vires bonum agendi, & malum fugiendi quæ ipsa fide continentur, (§. 158.) a Sp. S. conferri, ideoque esse oportere spiritualia.* 1. Cor. II. 14. Rom. VIII. 1. 13. 14. Gal. V. 16. 18. 22. Eph. II. 23.

2. *Ista operatio Spiritus sancti, qua regeneramur & convertimur, dicitur GRATIA, 1. Cor. XV. 10. Gal. I. 15. Eph. I. 6. Procedit enim ab ineffabili illa gratia, qua Deus nos sine omni nostra dignitate ante sæcula dilexit. Et ut ab hac gratia, quæ est omnium bonorum salutarium fons & principium, distinguatur, dici solet GRATIA CONVERTRIX. Jam vero in conversione tria præcipue momenta a se invicem distingui possunt & debent, initium, progressus & consummatio. Hinc & tres gratiæ illius gradus statui solent, nimirum GRATIA PRÆVENIENS, PRÆPARANS, & OPERANS.*

3. *GRATIA PRÆVENIENS opus conversionis inchoat. Quando itaque perperimus, mutationem hanc involvere tum fiducialem meriti Christi apprehensionem, peccati detestationem, & bonum pro-*

propositum, seu studium diligendi Deum, & præcepta ejus servandi, tum dispositionem intellectus, veritates salutare pleno assensu amplectendi, (§. 160. 161.) ideoque bonis motibus intellectus & voluntatis contineri, quorum unus debet esse primus, gratia prævenientis effectus est prima cogitatio sancta, seu primum desiderium bonum, quo homo in Evangelium, Christum, dilectionem Dei, aut vitæ emendationem fertur. Hujus gratiæ existentia patet ex Phil. I. 6. Ebr. XII. 2. & conspicua fuit in Lydia, Act. XVI. 14. Thessalonicensibus, I. Theff. II. 13. Agrippa, Act. XXVI. 28. & aliis.

4. Excitato primo hoc bono motu homo fiduciam suam in Christo collocare, peccatum averfari, & sanctimoniam vitæ studere nondum potest. Necessè enim est, ut prius omnes istas veritates cognoscant, quarum notitia fides generatur. Necessè est etiam, ut illis assentiatur, & contrarios errores ac præjudicia objiciat. Denique & necessè est, ut prava dispositio & habitus peccandi impugnationibus sæpe repetitis infringatur, beneplacitum in peccato tollatur, & voluntas aliorum flectatur. (§. 160.) Quare cum GRATIA PRÆPARANS opus conversionis continuat, illius est hominem illuminare, intellectum ejus de veritatibus spiritualibus convincere, dolorem & contritionem seriam excitare, concupiscentiam

scientiam pravam impugnare, & voluntatem ad dilectionem Dei bonorumque operum studium disponere. Hæc gratia efficax erat in Theſſalonicenſibus, ea, quæ audiverant, ſedulo meditantibus, Act. XVII. 11. nec non in Eunuchō, qui a Philippo ſcripturam interpretante ita movebatur, ut tandem in Chriſto recumberet, & baptizari cuperet. Act. VIII. 30. ſeqq.

5. Formalis & essentialis actus fidei eſt deſiderium meritum Chriſti participandi, conjunctum cum acquieſcentia & conſcientiæ afflictæ conſolatione. (§. 160.) Deſiderium illud adeſt, quamprimum homo ex una parte magnam ſuam miſeriam, & ex altera oblatum Chriſti meritum cum bonis ſalutaribus per illud comparatis agnoſcit. Et quo longius in hac cognitione progreditur, quoque efficacius habitus peccandi impugnatur, eo ſæpius recurrit deſiderium, & eo vehementius redditur. Sed nondum ſtatim adeſt acquieſcentia & ſolacium. Nam conſcientiæ, quæ peccatorum molem, iram Dei, & continuos pravæ concupiſcentiæ impetus ſentit, diu & multum luctandum eſt cum dubitationibus & terroribus. Hinc GRATIA OPERANS, quæ opus conversionis abſolvit, præcipue acquieſcentiam in Chriſti merito, gratia Dei, & evangelicis promiſſionibus efficit, eamque cum deſiderio Chriſti connectit. Quatenus

venus hæc gratia in genere ut illa operatio
consideratur, qua Sp. S. ultimam manum
admovet conversioni, eamque perficit,
illius existentiam Apostolus perspicue te-
statur Phil. I. 6. II. 13. Ebr. XII. 2.

Non omne desiderium emendationis vitæ sta-
tim habendum est pro initio conversionis,
sed illud duntaxat, quod in Christum, in
reconciliationem cum Deo per Christum,
& in dilectionem Dei tendit. Et hoc est
solum Sp. S. opus, cujus operatio, hunc
effectum producat, ideo dicitur GRATIA
PRÆVENIENS, quia homo nihil tale co-
gitans per eam prævenitur, & ad quæren-
dum Deum excitatur. Hinc & EXCITANS
& PULSANS appellari solet. Multiplex
autem prima illa cogitatio bona, & vari-
um primum illud desiderium pium esse
potest, quo opus conversionis inchoatur.
Excitatur cogitatio & desiderium illud per
gratiam extrinsecus applicatam, & homi-
ni per modum sensationis veluti ex im-
provviso contingit. Act. XVI. 14. XXVI.
28. Hinc non semper impediri potest ab
homine. Quia vero singularibus opus
est circumstantiis, ut hæc gratia homini
applicetur, in iis ordinandis, excitandis, &
promovendis singularis quoque se exferit
providentia, quamquam omnia naturali
modo evenire possint. GRATIA PRÆPA-
RANS

RANS tum intellectum tum voluntatem hominis successive ita flectit ac disponit, ut tandem solatium ex merito Christi habere, & fiduciam in eo reponere possit. Ad id autem opus est non tantum ampliori illuminatione & convictione intellectus de objectis fidei, sed etiam impugnatione dominii peccati originalis, beneplaciti in peccato, odii adversus Deum, & flexione voluntatis in bona spiritualia. Unde hujus gratiæ effectus in extensione cognitionis, assensu, & detestatione peccati, præcipue consistunt. Hæc omnia non ita efficiuntur, ut uno effectu plene existente progressus fiat ad reliquos. Sed emendatio intellectus & voluntatis simul, quamquam gradatim & successive, perficitur. Cognitis & firmo assensu receptis nonnullis fidei objectis simul voluntas aliquo modo in bonam partem flectitur. Hæc inchoata voluntatis emendatio dein jurat intellectum in reliquis objectis spiritualibus facilius credendis. Et quilibet novus progressus in cognitione auget & promovet voluntatis emendationem. GRATIA OPERANS videtur esse continuatio gratiæ præparantis. Desiderium enim & acquiescentiam, h. e. ipsam fidem Spiritus sancti non nisi iisdem operationibus, quibus intellectus & voluntas emendatur, producit. Quamdiu autem cor hominis ad Christi

Christum fide amplectendum disponit, & novam illam dispositionem credendi seu capacitatem fidei in homine creat, ejus operatio dicitur præparans. Et cum opus conversionis absolvit, operans vocatur. Dicitur etiam posset perficiens. Cæterum hoc loco de CONVERSIONE ORDINARIA sermo est. Si quem Deus extraordinarie convertit, aut convertere intendit, miracula adhibet, quibus aut primam cogitationem sanctam vel desiderium pium cum homine immediate communicat, aut circumstantias & occasiones excitat, verbum Dei audiendi, aut denique hominem de illius veritate & divinitate convincit.

§. CLXIV.

Peccatum originale naturam quidem Operatur
corrupt, sed non ipsam essentiam homi- per ver-
nis sustulit, aut immutavit, (§. 155.) un- bum.
de & ille absolutam conversionis capaci-
tatem retinuit. (§. 162.) Quemadmo-
dum ergo omnis causa agit pro receptivi-
tate objecti, Spiritus sanctus hominem alio
modo convertere haud potest, quam ipsi-
us essentia, quæ adhuc adest, patitur.
Jam vero totum conversionis opus ad as-
sensum, quo veritates caelestes credimus,
& ad fidem, qua Christum cum suo me-
rito desideramus, & in eo acquiescimus,

Sub Theol. Moral.

Q q

re-

redit. Veritati intellectus assentiri non potest, nisi eam prius recte cognoverit, & ratio assentiendi ab intellectu apprehensa adsit. Et voluntas objectum velle & in eo acquiescere nequit, nisi id bonum & salutare esse, prius intellexerit & crediderit. Hinc tota conversio effici debet per veritates, quæ objecta fidei offerunt. Et quoniam istæ veritates ipsum Dei verbum sunt, in scriptura contentum, *Spiritus sanctus homines per verbum aut scripturam convertit.* Jo. XVII. 20. XX. 31. Act. II. 37. Rom. X. 17. Jac. I. 18. 21. 1. Pet. I. 23. Hunc effectum scriptura præstat aut naturali sua virtute, quam cum omnibus aliis scriptis communem habet, aut alia quædam supernaturali & vere divina virtute. Naturalis scripturæ virtus est vis significandi objecta fidei, cujus effectus in anima sunt conceptus isti, quos ipse homo scripturam audiens vel legens sibi format attentione, recordatione significatum, qui alias vocabulis adharere solent, aut ex connexionem inveniri possunt, scrutinio, & meditatione. Hinc si scriptura hominem naturali sua virtute converteret, tota hæc mutatio a conceptibus hominis dependeret, ideoque opus foret virium naturalium. At vero tale opus non est conversio. (§. 162.) Ergo

1. *Scripturam vi quadam supernaturali &*

vere divina præditam esse oportet. Jo. VI. 63.
Rom. I. 16. 1. Cor. II. 4. 2. Tim. III. 15. 16.
Ebr. IV. 12. Jac. I. 21.

2. Quod ut rectius intelligatur, Theologi distinguunt inter MATERIALE & FORMALE VERBI. Illud consistit in externis signis, ore prolatis, vel characteribus expressis, & nullam aliam virtutem habet, quam objectivam vel significativam. Formale autem est ipse sensus scripturæ: Quo ipso non intelligimus conceptus illos, quos homo sibi ope externorum signorum format; (Nam hi tantum sunt representatio sensus, & a materiali verbi dependent;) sed ipsi conceptus divini, in infinito Dei intellectu ab æterno nati, quos Deus suo tempore cum sanctis hominibus communicavit, & hodiernum adhuc per externa signa nobis manifestat. Hinc verbum Dei & præcipue evangelium *sapientia divina in mysterio abscondita*, 1. Cor. II. 7. & *consilium Dei de nostra salute* appellatur. Act. XX. 27. Et hoc respectu *verbum incorruptibile & æternum* esse dicitur. 1. Pet. I. 23. Huic ergo formali verbo virtutem divinam & supernaturalem tribuimus, aut rectius ipsam virtutem divinam esse, sicuti Apostolus loquitur, Rom. I. 16. statuimus. Nam vis in genere est omne id, quod rationem existentia mutationis in se continet. Et si aliquid divini

ni est, recte dicitur divina. Jam vero formale verbi aliquid divini est, & ab eo mutationes in conversione existentes dependent. Unde nullum est dubium, *quod vis divina & supernaturalis sit, aut, si per verbum solum ejus materiale intelligas, hanc virtutem secum connexam habeat.*

3. Quemadmodum autem mutationes conversionem ingredientis diversi generis sunt, quarum alia ad assensum, quo divinitatem rerum credendarum agnoscimus, alia ad dolorem & contritionem, alia ad fiduciam, alia ad detestationem peccati, &c. pertinent, ita nec qualibet veritate qualibet mutatio excitari potest, quamvis qualibet divina virtute gaudeat. Hoc ipsum scriptura indicat, quando aliis Evangelium, & aliis legem predicandam esse docet. Matth. XI. 5. 1. Tim. I. 9. Scilicet tota scriptura apta est ad docendum, refutandum, instituendum, & reprehendendum. 2. Tim. III. 16. Sed distinctae partes distinctis illis officiis funguntur. Ex quo sequitur, veritates caelestes ad mutationes illas spirituales, ad quas efficiendas destinatae sunt, certam habere relationem, atque ita comparatas esse, ut ex illis harum mutationum ratio reddi possit, licet non semper ab homine perspiciatur. Contingit igitur veritatem, in qua assensus ratio continetur, principium seu argumentum,

eam vero, qua voluntas flectitur, moti-
vum dicere solemus, *Spiritus sanctus ho-*
mines per verbum ita convertit, ut intellectus
argumentis convincatur, & voluntas motivis
flectatur.

4. At vero impossibile est, ut aliquid
verum esse judicemus, aut quicquam ap-
petamus vel aversemur, nisi prius a nobis
cognitum fuerit. Nec aliter sentiendum
est de operatione Sp. S. per verbum. Hoc
enim verbum, quod divina virtute pradi-
tum esse demonstravimus, est illius for-
male, & consistit in æternis intellectus di-
vini conceptibus de nostra salute. Qui si
in anima quicquam operari debeant, ne-
cesse est, ut intellectum nostrum ingredi-
antur. Atqui hoc fieri non potest, nisi
mediante cognitione recta, vera, & di-
stincta. Ergo ad conversionem hominis requi-
ritur, ut verbum Dei recte, vere, & distincte
cognoscat. Christus hoc eleganter illustra-
vit parabola de multiplici agro, qui fru-
ctus ferre non potest, nisi semen sparsum
receperit. Matth. XIII. 3. seqq. Alibi fides
ex auditu verbi oriri, & impossibile esse
dicitur, ut quis sine prædicatione verbi
credat. Rom. X. 14. 17. Et Jacobus ver-
bum, quod animas nostras salvare potest,
λόγον ἔμφυτον & a nobis receptum vocat.
Jac. I. 21.

5. Ut igitur verbo Dei convertamur,

Qq 3 neces-

neceſſe eſt, ut illud diligenter legamus vel audiamus, ut ad lectum vel auditum ſedulo attendamus, ut illud meditemur & ſcrutemur, & ut crebriori meditatione & recordatione nobis ſemper reddamus familiaris. Jo. V. 39. Act. XVII. 11. 2. Pet. I. 19.

Deus ſanctos motus in intellectu & voluntate, qui converſionem conſtituunt, aut abſoluta ſua potentia hominibus immediate applicata eodem modo operatur, quo cælum & terram creavit, mortuos reſuſcitavit, & alia miracula perpetravit, aut virtute quadam veritatibus cæleſtibus inſita. Priori modo ſi fides in nobis generaretur, nec opus eſſet verbo Dei ſcripto vel predicato, nec converſio ab homine impediri poſſet. Cuncta enim ad decretum divinum de exiſtencia fidei redirent, quo exiſtente fides non poſſet non exiſtere. Etiamſi vero & rationes iſtæ non obſtarent, aliunde tamen intelligeremus, fidem hoc modo generari haud poſſe. Nam converſio eſt emendatio moralis, hoc eſt, mutatio, quæ moralitatem habet, & ex motibus liberis conſtat. Si vero aut deſiderium, aut fiducia, aut deteſtatio peccati, aut dilectio Dei, &c. extrinſecus nobis imprimeretur per potentiam immediate applicatam, nihil horum eſſet liberum, & moralitatis capax. At vero libertas ho-

minis

minis & in conversione salva manet, si
eam virtute divina verbo Dei insita effici
dicamus. Tunc enim ratio motuum vo-
luntatis est in prævia cognitione, &
quamquam hæc cognitio viva, influens in
voluntatem divinæ potentix effectus sit,
nihilominus tamen minus a veritatibus depen-
det, quæ principii aut argumenti rationem
habent. Nam veritates istas ipsam Dei
potentiam esse demonstravimus. Quas
cum dixerim ipsos intellectus divini con-
ceptus esse, non exclusas velim volitio-
nes divinas, gratiæ & justitiæ plenas.
Illud enim assertum, Deum velle, ut om-
nes homines salventur, & ad cognitio-
nem veritatis perveniant, & quæ huic sunt
similia, non tam conceptum intellectus,
quam potius intentionem & inclinationem
voluntatis manifestant. Qua ratione idæ
& volitiones istæ divinæ virtus divina
sint, quæ effectum extra Deum producere
possit, intellectu quidem difficile est.
Sed credere nos oportet, cum scriptura
utrumque testetur, scilicet, & divina vir-
tute, & verbo Dei hominem converti,
imo hoc posterius ipsam Dei potentiam,
semen regenerationis, verbum vivum &
efficax, Spiritum & vitam appellet. Ne
vero hæc virtus cum altera illa virtute
creatrice confundatur, recte monitam est
a Theologis, in Deo duplicem esse vim,

Qq 4

POTEN-

POTENTIÆ nimirum & GRATIÆ, quarum illa substantias & earum qualitates essentielles ac physicas, hæc vero tantum qualitates morales creat. Aut si *unam* tantum *vim* admittere velis, dicendum est, eam *triplici modo* operari, *primum* immediate, *secundo* per ideas & volitiones seu intentiones divinas, *tertio* per vires creaturis concessas. Primo operandi modo miracula, secundo effectus spirituales, & tertio naturales producuntur. Qui & conversionem miraculum esse dicunt, eos tamen non credituros, confido, hoc opus eadem prorsus ratione perfici, qua mundus olim creatus est, aut mortui resuscitantur, aut alia miracula perpetrantur. Hinc tota illa disputatio ad vocis significatum rediret, & in meram logomachiam abiret. Veritates, quibus aut intellectus ad assensum movetur, aut voluntas ad contritionem, ad peccati detestationem, ad fiduciam, ad dilectionem Dei, &c. flectitur, ita comparatas esse oportet, ut ad effectum producendum justam habeant relationem. Scilicet si effectum cum dogmate compares, possibile esse debet, ut inde ratio existentiae effectus reddatur. Hoc modo dilectio Dei iis veritatibus in nobis generatur, quæ immensum Dei amorem erga nos prædicant. I. Jo. IV. 19. Et sic quocumque veritates, quæ nos de divinitate scripturæ

con-

convincunt, divinæ revelationis criteria esse debent. Et perutile est, singulas veritates nosse, quæ ad singulos effectus producendos ordinatæ sunt. Tunc enim verbum Dei recte dividere possumus, sicuti id facere Ministri Ecclesiæ jubentur. 2. Tim. II. 15. Tunc quoque verbi divini prædicatione effectus salutare produci possunt in omnibus, nisi malitiose & pertinaciter resistant. Quamquam enim Sp. S. singulos motus sanctos sua gratia operetur, tamen, cum hæc gratia cælestibus veritatibus contineatur, quas formale verbi diximus, & istæ veritates intellectui inferantur mediante cognitione, minime vero qualibet veritas ad quemlibet effectum destinata sit, necesse est, ut istæ veritates proponantur & animo volvantur, quæ justam relationem ad effectum, quem intendimus, habent. Sic ex. gr. homini de divinitate verbi convincendo proponendæ sunt veritates, quas criteria divinæ revelationis esse constat, ut inde concludere possit, scripturam esse divinitus inspiratam. Equidem hæc demonstratio humanum tantum assensum generabit. Quia vero mediante illa veritates cum anima communicantur, per quas Sp. S. fidem divinitatis scripturæ operari vult, per illas quoque efficaciam suam demonstrabit, suumque divinum testimonium in nobis per-

Q9 5 hibe-

hibebit. Cæterum quo clarius veritates divinæ cognoscuntur, eo facilius procedet opus conversionis, nisi ex parte voluntatis obex ponatur.

§. CLXV.

Lucta carnis & spiritus.

Quamprimum gratia præveniens bonam cogitationem seu volitionem excitavit, aliquid in anima existit, quod naturali illius dispositioni plane contrarium est. (§. 153.) Hinc fieri non potest, quin homo, dispositionem hanc sequi solitus, bonis illis judiciis & desideriis carnis suæ judicia & desideria opponat, quam contradictionem scriptura vocat *LVCTAM CARNIS ET SPIRITVS*. Gal. V. 16. 17. Et quoties gratia præparans dein pia illa judicia & desideria renovat, aut nova excitat, carnalium quoque judiciorum & desideriorum oppositio recurrit. Unde manifestum est, *inchoato opere conversionis luctam carnis & spiritus oriri, & usque ad illius consummationem continuari.* Hæc autem lucta

I. *Se exserit contrariis opinionibus de rebus credendis.* Intellectus, dum ad verbum earum veritatem & divinitatem credendam, quam Sp. S. sua gratia operatur. Sed homo, qui secundum sensus judicare so-

let, multisque præjudiciis & erroribus laborat, dubitationes opponit, & longe aliter de illis judicat. 1. Cor. II. 14. Interdum etiam voluptas sensualis intellectum in contrariam partem trahit. Homo enim videns, veritates practicas proponi, quas qui sequi vult, voluptatibus suis hætenus multa cum oblectatione perceptis nuntium mittere, variaque tædia sensualia sentire debet, odit hæc dogmata, & intellectum flectit, ut, quantum possit, ea impugnet. Jo. III. 19. 20.

2. *Multo acrius autem spiritui luctandum est cum carne in voluntate.* Nam voluntas per naturam ita est disposita, ut in solis bonis sensualibus beneplacitum habeat, & oppositum quodcumque aversetur. (§. 153.) Gratia vero Sp. S. non tantum monstrat bona spiritualia, quæ minime sensualia sunt, sed & voluntatem ad ea appetenda flectit. Inde fit, ut, quod homo per gratiam Sp. S. vult, secundum carnem nolit, aut quod per gratiam non vult, secundum carnem velit. Matth. XIX. 22. Rom. VII. 19. Gal. V. 17.

3. *Luctam hanc tandem sequitur victoria,* quæ si ex parte spiritus adlit, desideria pia vehementiora fiunt oppositis carnalibus, & in prædominantem voluptatem vel voluntatem consequentem abeunt, sic ut homo peragat, ad quod spiritu impellitur, carnis

carnis vero opera non perficiat. Rom. VIII, 13. Gal. V. 16. Phil. II, 13. Sin vero caro vincat, homo bona sensualia & apparentia magis concupiscit, quam spiritualia, & voluptatem suam sensualem sequitur.

4. Desideria carnis spiritualibus vehementiora multis modis reddi possunt. Primum enim eorum vim augent præjudicia practica, quibus pravæ concupiscentiæ excusantur vel approbantur. Secundo magnum robur acquirunt, si homo consueverit, sensum voluptatis & affectus sequi, & rationes, quæ contrarium suadent, attendere & ponderare neglexerit. Hic habitus tanto majora incrementa capit, quo sapius sensus voluptatis & affectus recurrit, & utrumque sequendi occasio adest. *Hinc & ea omnia efficiunt, ut spiritus carnem vincere haud possit, aut hac victoria longe difficilius reddatur.*

In hac lucta ex una parte sensus, imaginatio, præjudicia, voluptas sensualis, & affectus pugnant, ex altera vero iudicia & desideria a Sp. S. per verbum excitata, quæ quoniam sunt Sp. S. opus, ipse Spiritus appellatur. Hinc & non prius existere potest, quam opus conversionis inchoatum est. Poterat autem ante hanc luctam alia existere, quæ lucta appetitus sensitivi & rationalis dici solet. Cum enim homo rationem habeat, quæ de qualitate objecto-
rum

rum judicare potest, &, quicquid sub ratione boni representatur, aliquo modo appeti debeat, ratio & in homine naturali non raro judicia & desideria excitat, quæ judiciis & desideriis sensuum & voluptatis sensualis contraria sunt. Quo diligentius itaque homo ad vocem rationis attendit, eamque vi appetitus sensitivi opponit, eo facilius caro deinceps vincitur a spiritu. Sed quo sæpius spreverit dictamen rationis, & quo se ipsum proniorem reddiderit, ad bona sensualia appetenda, eo difficilior est pugna carnis & spiritus. Nec impossibile est, ut ille modus agendi, si diuturno exercitio corroboratus fuerit, in necessitatem degeneret, quæ omnem bonorum motuum capacitatem tollit.

§. CLXVI.

Quamquam igitur Spiritus Sanctus solus totum conversionis opus in nobis perficiat, (§. 163.) nostra tamen opus est diligentia, qua scripturam legere, audire, meditari, scrutari, & animo volvere debemus. (§. 164.) Sic etiam necesse est, ut spiritus carnem vincat, quod fieri nequit, si judicia & desideria carnis efficaciora & vehementiora fiant spiritualibus. (§. 165.) At vero possibile est, ut diligentia,

Conversio
impediri
potest.

gentia, in tractatione verbi a nobis adhibenda, negligatur, & varia a nobis peragantur, quæ vim desideriorum carnalium contra spiritualia augent. *Ergo & conversio ab homine impediri potest.* Quod ut eo certius cuivis constet, velim ratio habeatur clarissimorum oraculorum scriptura, quæ hanc veritatem evidentissime testantur, *Jes. V. 1. seqq. LXV. 2. 3. Ezech. XII. 2. XXXIII. 11. Matth. XI. 6. 21. seqq. XXIII. 37. Luc. VII. 30. Jo. V. 40. Act. VII. 51. nec non parabolarum, quibus Christus modum operandi, in conversione hominis adhibitum, illustravit, & rationem reddidit, cur multi homines non convertantur, licet gratia ad conversionem sufficiens illis applicata fuerit. Matth. XIII. 3. seqq. Luc. VIII. 5. seqq. Matth. XXII. 2. seqq. Luc. XIV. 16. seqq. Ex ipsa autem demonstratione patet,*

1. Conversionem duplici potissimum modo impediri, scilicet neglecto usu verbi divini, jussu modo tractandi, & actionibus, quibus animus contra desideria spiritualia obfirmatur, ut hæc carnem vincere nequeant. De priori modo Christus agit Luc. XVI. 29. 31. Jo. III. 20. V. 37. seqq. de posteriori autem Matth. XIII. 7. 22. XIX. 22. XXII. 5. XXIII. 37. Jo. XII. 37. seqq.

2. Non - usus mediorum gratiæ vel a simplici illorum ignorantia, vel a proarcti & de-

& destinato consilio dependet. Prior non-
usus ab homine naturali, sibi prorsus re-
lictus, non potest evitari. Ipse enim igno-
rat, num dentur media gratiæ, & quam
alia sint. Quia vero Deus omnium homi-
num salutem serio & efficaciter vult,
1. Tim. II. 4. & hinc opus conversionis
manifestatione & applicatione mediæ
gratiæ citius vel serius inchoat, (§. 163.)
*Ille non usus mediæ gratiæ, a naturali &
simplici ignorantia profecturus, vere non impe-
ditur est conversionem, sed id tantum valet
de proæretico & destinato non-usu. Jo. III.
19. 20.*

3. Magna voluntatis obfirmatio adver-
sus desideria spiritus singulis hominibus
per naturam inest. Nam peccatum ori-
ginale, quod omnibus connascitur, in se
est prava concupiscentia, seu dispositio
habitualis totius naturæ, malum appeten-
di, & bonum averſandi. (§. 153.) Hinc
cum Sp. S. conversionem bonarum cogi-
tationum & inclinationum excitatione
inchoet, & illarum reiteratione & au-
gmentatione continuet, (§. 163.) fieri ne-
quit, quin homo per naturæ conditionem
illis opponat prava judicia & desideria,
ideoque lucta carnis & spiritus oriatur.
(§. 165.) Sed accedere potest spontanea
& non necessaria obfirmatio voluntatis in
malo, tum præjudiciorum practitorum
corro-

corroboratione, tum malarum concupiscentiarum & actionum crebriori repetitione, tum exercitio & consuetudine, non attendendi ad rationes, melius & prudentius vivendi, & voluptatem sensualem suosque affectus unice sequendi. Quodsi jam naturalis illa corruptio, qua nemo caret, conversionem actu impediret, nemo unquam converteretur. *Ergo spontanea tantum & proæretica voluntatis in malo obfirmatione conversionem impediri, dicendum est.* Matth. XI. 21. seqq. Jo. XII. 37. seqq.

4. Vix ullus erit mortalium, qui nunquam proæretice neglexisset, mediis gratiæ uti, aut nunquam actiones edidisset, quibus animus contra motus spirituales sponte obfirmaretur. Quodsi ergo quilibet non - usus destinatus mediis gratiæ, & quælibet spontanea voluntatis corruptio conversionem impediret, vix unus & alter converteretur. Quemadmodum autem Sp. S. gratiæ suæ operationes continuo repetit, Matth. XXI. 33. seqq. XXII. 3. 4. XXIII. 37. Luc. XIII. 6. seqq. Jel. LXV. 2. atque illæ per Dei providentiam homini nonnunquam applicantur, quando magis dispositus est ad eas recipiendas, 2. Sam. XII. 1. seqq. quin & Deus externis quandoque mediis utitur, ad compescendam carnis petulantiam, nimiamque vehementiam.

mentiam, Jes. XXVI. 16. XXVIII. 19.
Luc. XV. 11. seqq. ita & multi peccatores
gratia Dei tandem expugnati sunt, qui se
modum diu illi opposuerant. Hinc de-
nato non usu mediorem gratia, & spontanea
voluntatis dispositione ad malum conversio tan-
quam impeditur, si malum illud ab homine sem-
per continetur.

5. Cæterum actus illi, qui exerceri de-
bent ab homine, ut Sp. S. gratia sua effe-
ctus salutares in eo producere possit, &
quorum omissionem opus conversionis im-
peditur, dici solent actus PÆDAGOGICI &
ANIMALES.

Si Deus potentia sua absoluta homines con-
verterit, hoc opus divinum ab homine im-
pediri haud posset. Nam potentia abso-
luta est decretum divinum, ut aliqua res
existat, sine interveniente medio, in quo
existentiæ illius rei ratio contineatur. In-
terdum Deus hac potentia absoluta sic uti-
tur, ut simul causam quandam occasiona-
lem existere velit. Ita enim in Ægypto
baculus Moſis elevandus aut projiciendus
erat, quando miracula edi debebant. Sed
hoc non impedit, quo minus potentia ab-
soluta irresistibiliter operetur. Pari modo
hæc eadem potentia eodem modo opus
conversionis perficeret, si Deus non PER
scripturam, sed tantum IUXTA *eam* ope-
rare.

Schub. Theol. Moral.

Rr

rare.

raretur, h. e. per potentiam ad verbum extrinsecus accedentem, quæ vero conversionis rationem in se immediate contineret. Sed quia totum hoc opus per verbum efficitur, inde patet impeditionis possibilitas. Quæ res sicuti ex argumentis productis jam satis patet, ita adhuc magis confirmatur tot adhortationibus divinis ut resipiscamus. *Jes. I. 16. 17. Ezech. XVIII. 30. 31. Matth. III. 2. Marc. I. 15. Act. III. 19.* Nam hæc loca aut nihil prorsus significant aut volunt, ut homo ipse se convertat, ac monent, ne quis conversionem suam impediatur. Cum igitur primum & secundum aperte falsum sit, postremum credi omnino debet. Quando diximus, conversionem actuum pedagogicorum ommissionem impediri, huc simul pertinent omnes actus oppositi, quorsum refero impugnationem & blasphemationem veritatum caelestium, lectionem librorum profanorum, consuetudo cum empæctis & irrisoribus &c. Sic etiam cum conversio impediri dicitur actionibus, quæ animum semper magis magisque in appetendis malis & averfendis bonis confirmant, & pravam dispositionem connatam corroborant, simul intelligimus actionum ommissiones, quibus perversæ inclinationi obex poni possent, quales sunt fuga occasionis, dilatio actionis, quando affectus exorbitant, &c.

§. CLXVII.

Actiones, quibus conversio impeditur, Resistencia.

dicuntur RESISTENTIA. Cum ergo opus conversionis impeditur, (§. 166.) sequitur, *dari quoque resistenciam, seu, gratiæ S. resisti posse ab homine.* Jes. LXV. 2. Act. VIII. 51. Opponitur autem hæc resistencia

1. Tum actuum pedagogicorum omissione, tum habitu, ea averfandi, quæ ab homine convertendo appeti debent, & ea appetendi, quæ ab homine convertendo averfanda sunt. (§. 166.)

2. Utrumque malum duplex esse potest, CONNATVM scilicet, aut a connato necessario dependens, & SPONTE ACQUISITVM. Hinc & resistencia in NATURALEM & MALITIOSAM dispesci solet, quæ posterior etiam MOROSA, AFFECTATA, PROÆRETICA, VOLUNTARIA, HABITVALIS, & PERTINAX dicitur.

3. Resistencia naturalis est ipsum peccatum originale. Quemadmodum enim hoc malum & summam rerum spiritualium ignorantiam, & habitualement totius naturæ dispositionem involvit, in solis bonis sensualibus beneplacitum habendi, & quælibet opposita averfandi, (§. 153.) ita & homo hoc malo impeditur, ut mediis gratiæ uti non possit, nisi a Deo offerantur,

tur, & simulac Sp. S. bonos & sanctos
 motus sua gratia excitat, opposita mala
 concupiscit. Et quoniam peccatum ori-
 ginale omnibus hominibus connascitur,
*hæc resistentia naturalis est universalis & in-
 vitabilis.*

4. Resistentia vero malitiosa consistit
 primum in spontaneo non - usu mediorem
 gratiæ, a Deo manifestatorum & obla-
 torum, deinde in modo agendi, quo ha-
 bitus mala concupiscendi sponte confir-
 matur. Ad quem agendi modum cum
 nemo per naturæ suæ corruptionem co-
 gatur, *resistentia malitiosa nec universalis nec
 inevitabilis est.*

5. Resistentia VINCIBILIS dicitur, qua
 opus conversionis quidem difficile reddit,
 sed non prorsus impedit, etiamsi semper
 continuetur. INVINCIBILIS autem est,
 quæ conversionem impossibilem reddit,
 quamdiu continuatur. Peccatum origi-
 nale a nemine evitari potest, & hinc quo-
 que resistentia, quam illud opponit, est
 inevitabilis. At vero si sola maneat, opus
 conversionis vere non impedit. (§. 166.)
Ergo & resistentia naturalis est vincibilis.

6. Malitiosa vero est spontaneus non-
 usus mediorem gratiæ, quæ homini offe-
 runtur. Hinc & quamdiu continuatur,
 impossibile est, ut homo convertatur.
 (§. 164.) Deinde qui malitiose resistit
 modum

modum agendi sponte sequitur, quo desideria carnis vehementiora redduntur desideriiis spiritualibus. Et hoc rerum statu existente Sp. S. opus suum perficere nequit. (§. 165.) *Ergo resistentia malitiosa est invincibilis.*

7. Quia tamen hæc resistentia evitari potest, Deus gratiam suam iteratis vicibus offert & applicat, quod homini non raro contingit, cum quidem habitus, sed non actus resistendi, aut minimum non tanta illius vehementia adest, & caro externis mediis quandoque coercetur, (§. 166.) *ille, qui semel atque iterum malitiose resistit, converti tamen potest, & hinc resistentia malitiosa opus conversionis impossibile tantum reddit, & semper continuatur.*

8. Quo diutius tamen continuatur, eo magis habitus resistendi confirmatur, qui tandem in necessitatem malitiose resistendi abit, & plenariam impossibilitatem flexionis in bonum homini contrahit. Hic status hominis dicitur *INDURATIO*, Exod. VII. 3. 13. Jes. VI. 10. Jo. XII. 39. 40. *Quare & induratio cordis conversionem reddit impossibilem.*

A resistentia naturali facilis est transitus ad malitiosam. Cum enim homo ad malum appetendum dispositus sit, hæc prava concupiscentia quoque se exferet, quando Sp.

Rr 3

S. bonos

S. bonos motus in anima operatur. Quod si tunc voluptati suæ adeo indulgeat, ut motus spirituales illico supprimat & extinguat, suumque affectum unice sequatur, jam incipit resistentia malitiosa. Ad hanc illi longe proniores & magis dispositi sunt, qui hactenus solam voluptatem sensualem, spretis rationibus contrariis, quas nunquam viderunt, sectati sunt, quam qui ex errore & præjudicio malum appetierunt. Sed possibile tamen est, ut primus motus bonus, a Sp. S. excitatus, serio attendatur, pravæ concupiscentiæ, ad infirmam eam, opponatur, & consilium capiatur, illo ad vitæ discussionem & commendationem utendi. Habitus malitiose resistendi est initium indurationis, unde quemadmodum non omnem conversionis potentiam passivam perdidit, qui aliquoties restitit, ita & in ipsa induratione varii gradus statui debent, quorum supremus conversionem demum impossibilem reddit. Et quoniam hunc gradum attigerunt, qui contra Spiritum sanctum peccarunt, Christus testatur, eos non amplius converti posse, & hinc illorum peccatum esse irremissibile. Matth. XII. 31. 32. Marc. III. 28. 29. Luc. XII. 10.

§. CLXVIII.

Fugienda.

Cum sola fide vires acquirantur, bona opera

Quodsi
ut mo-
extin-
quatur,
Ad hanc
ti sunt,
sualem,
as non-
am qui
appetie-
primus
erio at-
d infir-
nfilium
n & e-
alitiolse
, unde
erfionis
aliquo-
one va-
supre-
ffibilem
n atei-
m pec-
on am-
llorum
II. 31.
o.
bona
opera

pera faciendi, (§. 158.) & Deus eam o-
mibus impertiri velit, & vere etiam im-
peditur, nisi homo malitiose resistat,
(§. 167.) *neceſſe eſt, ut ab hac reſiſtentia quis-
que ſibi caveat.* (§. 36.) Reſiſtitur autem
tam actuum pædagogicorum omiſſione,
tam actionum malarum oppoſitione, qua
nimus contra ſpiritum ſemper magis ma-
gisque obfirmatur. (§. 167.) Ergo

1. *Verbum Dei diligenter legendum, au-
diendum, meditandum & ſcrutandum eſt, & quic-
quid in homine datur præjudiciorum, quo illius
veritas & divinitas dubia reddi poſſit, ſedulo
diſcutiatur & abjiciatur.* (§. 164. 166.)

2. *Euitentur omnia, quibus deſideria carna-
lia & ſenſualia majorem vim acquirunt, &
ſecta carnis & ſpiritus difficilior redditur.*
(§. 165. 166.) Hinc homo mature diſcat,
prudenter & circumſpecte agere, actio-
num cauſas & rationes ponderare, & vo-
luntatis & tædii ſenſualis, nec non affe-
ctuum vehementiam temperare. Hinc
ne quidem in rerum naturalium ſphæra
quicquam contra meliorem ſcientiam
peragat. Hinc acerba actionum conſe-
ctaria ſemper ante oculos habeat, quæ
ſentire eum oportuit, quando voluptatem
& affectus ſuos ſequutus erat. Hinc oc-
caſionem fugiat, quæ ſenſus movet, & vo-
luptatem excitat.

3. *Accidit quandoque, ut homo aut*

plane non, aut leviter saltem sentiat carnis stimulos. *Hoc igitur tempore bene utatur, ad contemplandas res divinas, ad statum suum explorandum, ad bonum propositum formandum, ad colligenda sibi arma, quibus contra vehementiores carnis insultus dimicari potest.*

4. Et quoniam Deus ipse vim carnis interdum reprimit, aut singularibus beneficiis, quæ hominem in pudorem dant, aut paternis castigationibus, quæ peccati turpitudinem & acerbitatem sensibili modo docent, aut exemplis aliorum, quæ terrorem incutiunt, aut aliis eventibus mundanis, qui præsentiam, potentiam, & vindictam summi Numinis demonstrant, *his divinæ providentiæ effectibus excitari se patiatur, ut tractui Sp. S. sese non morose opponat. (§. 166.)*

5. *Ad preces quoque confugiat, & a Deo petat, ut externa & interna conversionis impedimenta singulari sua providentia removeri velit.*

6. Cumque habitus diuturno exercitio in malis operibus semper magis magisque confirmetur, & verendum est, ne tandem in duritiem cordis abeat, (§. 167.) *ante omnia sibi caveat homo, ne conversionem suam differat.*

Præcipua ratio, quæ hominem ad fugiendam

dam resistantiam malitiosam obligat, est impossibilitas, sine fide salutem consequendi, & damnatio eo gravior metuenda, quo propius ipsi Deus cum sua gratia fuit, & quo majora beneficia spiritualia ille sprevit. Matth. XI. 21. seqq. Jo. IX. 41. Media istam resistantiam evitandi, quæ hoc loco recensui, ex antecedentibus jam satis nota sunt. Conversionis dilationem vel unica illa ratio maximopere dissuadet, quod illa hoc ipso difficilior reddatur. Accedit autem *tum* incertitudo termini vitæ, *tum* justitia divina, quæ mensuram gratiæ toties a peccatore contemptæ tandem minuere solet, *tum* dolor futurus, quem peccator ex conversionis dilatione aliquando sensurus est, si per Dei gratiam convertatur, *tum* denique defectus præmiorum, quibus opera ejus in futuro seculo ornari potuissent, si maturius se converti passus fuisset.

Rr 5

CA

CAPVT III.

DE

CONSERVATIONE ET CONFIRMATIONE VIRIVM SPIRITUALIVM,

SEV

RENOVATIONE.

§. CLXIX.

Lucta carnis & spiritus continuatur.

Qui in Christum credit, res spirituales recte cognoscit, fiduciam in Christo collocat, peccatum odit, Deum amat, & bonis operibus studet. (§. 160.) Quia vero peccatum originale & in regenitis remanet, quod tenebras in intellectu, & pravam concupiscentiam in voluntate involvit, (§. 153.) fieri nequit, quin & in illis contradictio iudiciorum de rebus spiritualibus, & inclinationum ac desideriorum respectu bonorum spiritualium existat. Quæ contradictio cum dicatur lucta carnis & spiritus, (§. 165.) *ea quoque in regenitis semper continuatur.* Rom. VII. 15. seqq. VIII. 12. 13. Gal. V. 16. 17.

§. CLXX.

Possibilitas fidem amittendi.

Hinc fieri potest, ut regeniti fidem suam rursus amittant. Primum enim constat, fidem

eadem certo & vivo niti assensu, quo doctrinae caelestes in verbo Dei traditae acceptantur. (§. 160.) Quod si ergo illae rursus abjicerentur, & contrariae opiniones approbarentur, sine dubio fides simul excuteretur. Sic etiam certum est, cum fide connexum esse studium bonorum operum, & peccati detestationem. (§. 160.)

Si quis ergo in peccatum consentiret, & a studio bonorum operum deficeret, fidem retinere haud posset. At vero possibile est, ut homo regeneratus falsis opinionibus assentiatur, aut cum proposito peccet. Nam lucta carnis & spiritus semper continuatur, (§. 169.) nec necessarium est, ut spiritus carnem vincat, quamquam vires adsint, ad vincendam carnem sufficientes. Ergo nec negari potest possibilitas, fidem amittendi. Ezech. XVIII. 26. Luc. VIII. 13. 1. Cor. X. 12. 1. Tim. I. 19. 2. Pet. II. 20. 21. Ebr. VI. 4. 5. 6.

Joannes quidem I. Ep. III. 9. inquit, *regeneratum peccare non posse*. Sed oraculum hoc in sensu composito & reduplicativo intelligi debet, *regeneratum peccare non posse, quatenus est regeneratus, fide sua utitur, eamque sequitur*. Eodem sensu Paulus dicit: *Ambulate in spiritu, & concupiscentias carnis non perficietis*. Gal. V. 16. Quia vero regeneratus naturam & carnem

nem retinet, eaque semper efficax & operosa est, hoc respectu peccare poterit. Scilicet regeniti semper quidem in statu & habitu fidei existunt, sed non semper actus fidei exercent. Tunc si forte impiæ opinioniones animo volvantur, quæ aliquam veri speciem habent, aut objecta adsint, quæ sensus movent, & voluptatem sensualem polliceri videntur, regenitus autem aut nullos aut nimis infirmos fidei actus opponat, nihil facilius est, illius lapsu, & fidei excussione. Cæterum hoc argumentum in Theologia Dogmatica plenius tractari solet.

§. CLXXI.

Cavendum est, ne regeniti fidem amittant.

Cum fides excutitur, simul vires, bona opera faciendi, perduntur. (§. 158.) Quemadmodum ergo studio bonorum operum nemo magis incumbere debet, quam Christianus seu regenitus, (§. 36.) & hinc etiam vires, legibus divinis parendi, conservare obligatur, ita manifestum est, *gravissimam adesse obligationem, fidem servandi & retinendi.* 1. Cor. X. 12. 2. Pet. II. 20. 21. Apoc. II. 25. III. 12. Jam vero constat, duobus præcipue modis fidem amitti posse, scilicet impiarum opinionum approbatione, & peccatis proæreticis. (§. 170.) Ergo regenitis opera danda est,

I. Ne

1. *Ne veritatem caelestem abnegent, & in errores fundamentales consentiant; Matth. X. 33. Rom. X. 9. 10.*
 2. *Ne cum pro aresi peccent. Ezech. XVIII. 26. 2. Pet. II. 20, 21.*

Cum sola fide peccatorum remissionem consequamur, coram Deo iusti declaremur, filii Dei & hæredes æternæ salutis constituamur, & gratia Dei atque pace cum eo fruamur, (§. 159.) quibus omnibus nobis carendum est, si fidem rursus excutiamus, inde præcipua ratio reddi debet, cur regenitos de perseverantia in fide sollicitos esse oporteat. Equidem & his malis carendum est illis, qui in Christum nunquam crediderunt. Sed longe major est illorum miseria, qui a fide rursus defecerunt, unde & perseverantiam in fide, tanquam singulare Christianorum officium erga se ipsos, alibi diligenter inculcavimus. (§. 91, Sch.)

§. CLXXII.

Ratio homini oblata, malum aliquod *Tentatio*, approbandi, dicitur *TENTATIO*, quæ pro diversitate qualitatis, principii, & objecti varia esse potest. Nam si

I. *QUALITATEM* ipsam spectes, hæc ratio est

I. OPI-

I. OPINIO, ex qua aut vere aut falso infertur, aliquid verum aut bonum esse, quod tamen verum aut bonum non est. Hac enim opinione aut intellectus disponi potest, ut falsum pro vero amplectatur, aut voluntas flecti, ut malum sub specie boni eligat;

2. *Voluptas sensualis*, quam ex actione quadam aut percipiendam speramus, aut perceptam esse recordamur. Nam & huius sensu aut presentem aut præteritum & futuro voluntas moveri potest, ut objectum illud appetat;

3. *Tedium sensuale*, quod eadem ratione voluntatem ad averſandum bonum, & appetendum malum oppositum inclinat.

II. Ratione PRINCIIPII omnis quidem tentatio referri potest

I. *Ad satanam*, qui est prima peccati causa, ideoque omnes peccandi causas & rationes homini recte suppeditare dicitur, licet illæ nonnunquam ab alio principio immediato dependeant. Act. V. 3. 1. Cor. VII. 5. Eph. VI. 12. 16. 1. Theſſ. III. 5. 1. Pet. V. 8. Apoc. XII. 9. Potest tamen & immediatum tentationis principium esse, dum aut extrinsecus causas peccandi offert, aut interne pravas cogitationes & concupiscentias in anima excitat. Gen. III. 1. seqq. Job. I. 12. seqq. II. 7. Matth. IV. 3.

IV. 3. seqq. Jo. XIII. 2. Plerumque autem
& immediate homo tentatur

2. *A propria carne* seu peccato originali, quod intellectum variis præjudiciis & præcipitantiis corrumpit, & voluntatem ad appetendum bona sensualia & apparentia disposuit, unde fieri nequit, quin existente occasione & oblato quodam bono sensuali prava concupiscentia excitetur. Matth. XV. 19. Gal. V. 17. Jac. I. 14.

3. Denique & *mundus* variis modis nos tentat, quatenus aut mali homines suadendo, laudando, promittendo, & comminando, aut mala illorum exempla & consuetudines, aut etiam res a Deo creatæ, & in se bonæ, quæ omnia per mundum intelligi debent, motiva peccandi vel directe vel indirecte nobis subministrant. Jo. XV. 18. 19. 20. XVI. 2. 3. Rom. XII. 2. Eph. II. 2. I. Jo. II. 15. 16. V. 4. 5.

III. OBJECTA, ad quæ tentamur, sunt

1. *Omnes errores*, quibus gloria Dei obscuratur, Christus & Evangelium abnegantur, & fundamenta veræ fidei evertuntur; 2. Tim. IV. 4. 2. Pet. II. 1. 2.

2. *Omnia alia peccatorum genera*, quæ malum sub specie boni volendo, & bonum sub specie mali nolendo committuntur. I. Jo. II. 15. 16.

Ratio-

Rationes istæ, quibus homines ad malum sollicitantur, sine dubio TENTATIONES dicuntur, quia regeniti hoc ipso explorantur, quales habeant vires, & num illis recte utantur. Qui malum appetit, & bonum averfatur, aut ex errore agit, aut voluptatem vel tædium sensuale unice sequitur. Error ille practicus aut falso nittitur principio, aut illegitima consequentia ex falso principio deducta. Posteriore modo ipsis verbis scripturæ male intellectis aut sinistre applicatis homines non raro tentantur. Deus quidem permittit, homines tentari. Matth. VI. 13. ipse vero neminem tentat. Jac. I. 13. Res enim ipsius sanctitate indigna est, quemquam ad malum oblatiſ occasionibus & motivis invitare & sollicitare. Tentationes potius sua sapientia temperat, & vires ad resistendum sufficientes confert. I. Cor. X. 13. Hinc ubi homines tentasse legitur, occasionem tantum, viribus suis spiritualibus utendi, fidemque demonstrandi, obtulisse credendus est. Gen. XXII. 1. seqv. Quamquam prima tentatio in ipso homine nasci potuisset, sicuti in diabolo, scimus tamen, eam extrinsecus homini applicatam esse. Gen. III. 1. Postquam autem natura hominis corrupta est, quilibet a propria sua carne immediate tentatur, cujus rei generis in Jacobus Cap. I. 14. 15. distincte explicat

plicat. Scilicet humana natura in genere disposita est ad malum appetendum, ipsa vero prava concupiscentia existere nequit, nisi determinatum objectum adsit. Quod si extrinsecus offeratur, aut imaginatione repræsentetur, illico sensus voluptatis existit, quem & aliqualis appetitus comitatur. Quandoque ad hunc motum voluptatis, qui solo objecti sensu excitatur, accedit iudicium, quo ex falsa ratione objectum bonum esse creditur, aut etiam falsa hæc persuasio præcedit, & voluptatem ac appetitum operatur. Tunc adest tentatio, cui vero regenitus resistere potest, sic ut falsam opinionem meliore cognitione rejiciat, aut voluptatem & affectum impugnet viribus gratiæ oppositis. Quatenus ergo omnes tentationes a peccato originali immediate proficiscuntur, diabolus omnis tentationis causa dici potest. 1. Theff. III. 5. Ipse enim primus auctor est huius communis mali, quo totum humanum genus laborat. Constat autem, eum & post seductionem primam homines interdum immediate tentasse. Et quamquam adventu Christi ipsius potentia valde limitata est, sic ut opera sua immediata non amplius ita exercent, quemadmodum olim factum est, nullas tamen hodie dari tentationes diabolicas immediatas, probari nequit. Dicitur in filiis incredulitatis

litatis efficaciter operari, Eph. II. 2. & circumvagari, quærens, quem devoret, 1. Pet. V. 8. quod de solis effectibus mediatis vix intelligi posse videtur. Cæterum quando mundus tentare nos dicitur, id vario modo fieri potest. Mali enim homines, illorum vitæ genus, rerum mundanarum splendor, quibus summa hominum felicitas contineri creditur, & id genus alia varias rationes & causas malum appetendi offerre possunt. His rebus omnibus fatanas pro fine suo utitur, quantum potest. Et quoniam vivendi genus, pravæ consuetudines, præjudicia hominum, circumstantiæ, quas adesse oportet, si hoc vel illud peccatum committi debeat, non semper sunt ejusdem generis, nec idem semper genus tentationum in mundo regnat. Quandoque ad superstitionem, quandoque ad incredulitatem, quandoque ad sævitiam, quandoque ad mollitiem, &c. fortiores & crebriores adsunt tentationes, quibus plurima pars hominum seducitur.

§. CLXXIII.

Résistentia
illi oppo-
nenda.

Cum tentationes sint omnes causæ & rationes, malum aliquod appetendi, & istæ a diabolo, propria carne, & mundo semper offerantur, (§. 172.)

I. *Regeniti nunquam carent tentationibus.*

Gal. V. 16. 17. Rom. VII. 18. 19. 20.
VIII. 13.

2. Existente tentatione ratio adest, malum appetendi, & bonum averſandi. Malum enim sub specie boni repræſentatur, & voluptatem ſenſualem movet, bonum autem ſub ſpecie mali repræſentatur, & tædium ſenſuale creat. Cum igitur natura hominis ad malum diſpoſita ſit, & voluptatibus tædiisque ſenſualibus nunquam careat, tentationes autem nunquam penitus quieſcant, *regeniti quoque continuo malum appetunt, & bonum averſantur, quæ peccata infirmitates dici ſolent.* Rom. VII. 15. Matth. XV. 19. 1. Jo. I. 8.

3. His autem tentationibus, & infirmitatibus ab illis pendentibus, cum nemo carere poſſit, *fides non ſtatim excutitur.* Rom. VII. 20. 22. 23. Gal. V. 16. 17.

4. *Tunc vero excutitur, eum accedit conſenſus & approbatio noſtra.* Nam ſi forte accederet, homo in concupiſcentiis ſuis haberet beneplacitum, in iis acquieſceret, eaſque cum ſtudio & deliberato conſilio ſequeretur. Hoc autem peccati genus eſt proæreticum, (§. 45.) & cum eo fides conſiſtere nequit. (§. 170. 171.) Hinc & fideles monentur, ne ſecundum carnem vivant, ſed potius illius opera ſpiritu ſupprimant. Rom. VIII. 1. 13. Gal. V. 16.

5. Regenitus impedire quidem non

Ss 2

potest,

potest, quo minus prava concupiscentia in ipso oriatur. Sed a consensu & approbatione sibi cavere potest. Nam simulac animadvertit, malam cogitationem vel inclinationem adesse, illius pravitatem agnoscere, dolore & tristitia tangi, eamque improbare, & contrarium peragere potest. Est enim in eo recta rerum spiritualium cognitio, excussum est dominium peccati originalis, h. e. habitus proæretice peccandi, & dispositio restituta est Deum diligendi, & in bonis operibus beneplacitum habendi. (§. 160.) Et quamquam hæc resistendi potentia in uno major, & in altero minor esse soleat, Deus tamen, qui fideles suos singulariter curat, omnium tentationes sua providentia moderatur & temperat, ut non fiant vehementiores, quam singulis concessæ sunt resistendi vires. 1. Cor. X. 13. *Hinc fideles omnes suas tentationes feliciter superare possunt, ut illis non succumbant.* Rom. VIII. 13. Gal. V. 16. 1. Jo. V. 4. 5.

6. Sed hanc victoriam si reportare velint, utendum est viribus spiritualibus, & *luctata spiritus adversus carnem continuo exercenda.* Gal. V. 16. Eph. VI. 11. 13. Rom. XIII. 12.

Has vires Paulus Eph. VI. 11. 13. *πανοπλίαν τῆς Θεοῦ*, & Rom. XIII. 12. *ὁπλισθε*

τῆ φωνῆς vocat. Ea enim, quæ nos ad malum sollicitant, sunt hostes spirituales, quibus sine armis resisti non potest. Hinc & cum homo naturalis armis istis destituatur, hostes suos vincere non potest. Homo autem spiritualis hac armatura Dei instructus est. Ea igitur quum recte utitur, victoria non potest esse dubia. Atque ut homo sciat, quomodo pugnare debeat aduersus varias μεθοδείας τῆ διαβόλης, ipse arma varii generis recenset & commendat. Huc nimirum refert cingulum veritatis, thoracem iustitiæ, evangelium pacis, clypeum fidei, galeam salutis, gladium spiritus, & preces. His omnibus quomodo recte utendum sit in variis tentationum generibus, ex sequentibus clarius constabit.

§. CLXXIV.

Qui viribus a Sp. S. acceptis ad vin- Vigilantia.
cendas tentationes & fidem conservan-
dam recte uti vult, ille ad singula quam
diligentissime attendere debet, quæ sibi
prodesse & nocere possunt, ut pericula
defugere, aut in iis constitutus feliciter
pugnare & in bono confirmari possit. Ha-
bitus, ad ea omnia diligenter attendendi,
quæ ad salutem animæ impediendam aut
conservandam & promovendam perti-
nent,

nent, dicitur VIGILANTIA SPIRITUALIS. Cum igitur tentationes & pericula nunquam desint, (§. 173.) Christianis omnino vigilandum est. Matth. XXVI. 41. Marc. XIII. 37. 1. Pet. V. 8. Apoc. XVI. 15. Huc autem pertinet,

1. Ut quisque semper sit animo sobrio & composito, & hinc attentionis & deliberationis capax; 1. Theff. V. 6. 8. 1. Pet. V. 8.

2. Ut omnium tentationum rectam habeat notitiam, quibus Christiani saepe exponi solent, maxime vero illarum, quas ipse pro status sui conditione aliis facilius sentire potest;

3. Ut quoque mutationes & varios Christianorum status recte teneat, illiusque sibi semper sit conscius, in quo ipse constitutus est;

4. Ut presentium ac futurarum circumstantiarum, quae forte probabiliter praevideri possunt, rationem habeat, eas, quae occasionem aliquid boni peragendi offerunt, non negligat, eas vero, quae ipsum tentationibus objicere possent, diligenter defugiat; 2. Cor. VI. 2. Gal. VI. 10. Eph. V. 16. Sir. III. 27. 1. Tim. VI. 9.

5. Denique ut media spiritualia probe perspecta habeat, quibus utendum est tum ad perficiendum bonum, tum ad tentationibus resistendum. Rom. XIII. 12. Eph. VI. 13. seqq.

Huic vigilantiae opponitur SECVRITAS, quae ex multis causis sedulo fugienda est. Nam
I. Mul.

1. *Multiplex* adest mandatum Dei; Matth. XXVI. 4. 1. Pet. V. 8. 2. *Homo* semper in periculo versatur, & tentationibus expositus est, unde & scriptura dicit, cum timore & tremore curandum esse, ut salvemur; Phil. II. 12. 3. *Hofles* spirituales, qui nobis insidias struunt, tum propter astutiam tum propter potentiam periculofissimi sunt, quibus resisti nequit, nisi continuo vigilemus; Eph. VI. 12. 1. Pet. V. 8. *Hinc* & David, Petrus, & alii sancti graviter lapsi sunt, cum justo essent securiores; 5. *Neque nobis* constat, qua hora venturus sit Dominus, cui omnium operum nostrorum reddenda est ratio. Matth. XXV. 13. Luc. XXI. 36. Apoc. XVI. 15.

§. CLXXV.

Sed nihil prodesset vigilantia, nisi vires spirituales praesto essent, bonum peragendi, & tentationibus ad malum resistendi. Has equidem vires in regentis adesse, scimus, cum ipsa fides eas involvat. (§. 158.) Sed primum constat, fidem amitti posse, (§. 170.) cujus amittendae periculum tanto majus est, quo graviores sunt tentationes, quibus ad malum sollicitamur. (§. 172. 173.) Deinde homo continuis mutationibus obnoxius est, & hinc

Vires Spir.
conservari
& augeri
debent.

vires sensim deficere debent, nisi semper magis magisque confirmentur & augeantur. Ergo fidelibus opera danda est, ut, quas per regenerationem acceperunt, vires non tantum conseruent, sed etiam illarum incrementa capiant. 1. Cor. XVI. 13. 2. Cor. X. 15. Eph. III. 16. IV. 15. VI. 10. Col. I. 10, 11. 2. Pet. III. 18. Quia vero vires bonum agendi & malum fugiendi tum notitiam legis & motivorum, tum dispositionem, motiva sequendi, involvunt, (§. 150.) quæ omnia per fidem nobis conferuntur, (§. 158.) necesse est,

1. Ut regniti crescant in cognitione voluntatis divine, suorumque officiorum; Rom. XII. 2.

2. Ut motiva quoque, bonum appetendi & malum averfandi, quæ ex opere Redemptionis repetenda sunt, sibi semper notiora, certiora, & familiariora reddant; 2. Pet. III. 18.

3. Ut denique & dispositionem, motiva ista sequendi, semper augeant. Eph. III. 16. IV. 15. VI. 10.

Incrementa ista præcipue quidem omni studio sectanda sunt, ne fides decrefcat, & tandem prorsus deficiat. Nam si non augeatur, necessario infirmari & tandem deleri debet, tum propter continuas modificationes hominis, quæ non permittunt, ut status semper idem maneat, tum propter

pter tentationes semper recurrentes, quibus fides impugnatur. Sed & ideo necessarium est hoc studium, 1. quia, quo firmiores sunt vires spirituales, eo plus boni a nobis peragi potest; 2. quia gravissimis tentationibus quandoque exponimur, ad quas superandas majori robore opus est; 3. quia totum illud studium, quo vires spirituales augemus, in se jam est cultus Dei. Ad has vires autem requiritur 1. notitia voluntatis divinæ nostrorumque officiorum, quæ & extensive & intensive augeri potest. Quia vero hæc officia Part. II. tota satis demonstrata sunt, non opus est, ut hoc argumentum denuo tractemus. 2. Vires bonum faciendi involvunt rectam scientiam motivorum, quæ pariter extensive & intensive crescere potest. Hæc motiva aut sunt generalia, quæ hominem ad studium pietatis & cultum Dei in genere excitant, aut specialiora, quæ hujus vel illius officii exercitium adjuvant. Sed & hæc tradimus in part. II. & ideo tradimus, quia circa singula officia facilius exponi potuerunt. Itaque tantum restat 3. dispositio voluntatis, hæc motiva sequendi. Quæ sicuti per solam regenerationem conferri potest, & partem præcipuam virium spiritualium constituit, ita & hoc loco singulariter explicanda & urgenda est.

Ss 5

§. CLXXVI.

§. CLXXVI.

Renovatio

Dispositio illa, motiva spiritualia sequendi, homini a Sp. S. collata erat per verbum Dei. (§. 163. 164.) Hinc & sine dubio continuata verbi divini tractatione & meditatione augeri potest. Sed aliud præterea medium datur, illam perficendi. Nam dispositio aliquid agendi incrementa capit, dum in habitum permittitur, qui rursus major & minor esse potest. Jam vero constat, omnem habitum acquiri exercitio. Hinc si fideles in dispositione, bona opera faciendi, crescere velint, *operam dent, ut iis perficiendis continuo exerceantur.* Hoc studium & exercitium bonorum operum scriptura vocat **RENOVATIONEM**, Eph. IV. 22. 23. 24. Ex quo sequitur, a regeneratione ad renovationem progrediendum esse. Involvit autem hæc mutatio Christianis valde salutaris multas alias, ad quas per regenerationem præparatus erat. Nam

I. Qui bonis operibus studet, habitum sibi comparat, actiones suas ad legem divinam componendi, qui **IUSTITIA** appellatur. Rom. II. 13. Hinc fideles per renovationem interne iusti redduntur. Et quamquam hæc iustitia non ea sit, qua coram Deo justificamur & salvamur, mi-

time tamen negligi debet. 1. Tim. VI. 11.

2. Tim. II. 22. 1. Pet. II. 24.

2. Habitus, Deum diligendi, & mandata eius servandi simul involvit habitum averlandi ea, quæ Deo displicent, & legi eius repugnant, sibi que ab iis diligenter cavendi. Hic habitus dicitur *SANCTITAS*.

Ergo fideles per renovationem quoque sanctificantur, cujus rei necessitatem scriptura pariter multis locis urget. Rom. VI. 19. 2. Cor. VII. 1. Eph. V. 25. 26. 27. 1. Theff. IV. 3. 4.

3. Quemadmodum vero studium bonorum operum exerceri non potest, nisi simul vera Dei, legis divinæ, & Redemptoris nostri cognitio crescat, (§. 175.) ita per renovationem sapientia & sanctitas simul restituitur. At hæc duo constituebant *DEIVINAM IMAGINEM*. Unde & illa in renovatione restauratur. Rom. VIII. 29. Eph. IV. 24. Col. III. 10.

4. Si quid est in uno cujus ratio sufficiens datur in altero, ea inter se unita esse dicuntur. Cum igitur omnium hominum vita, existentia, & perduratio a Deo dependeat, omnes etiam homines certo modo uniti sunt cum Deo. Act. XVII. 28. Sed fideles longe meliore & perfectiore unione cum Deo fruuntur. Nam primum habent peccatorum remissionem, & a Deo justii ac hæredes æternæ

næ

næ salutis constituuntur, cujus causa est meritum Christi illis imputatum. (§. 159.) Secundo bonis operibus student, (§. 160.) cujus ratio non tantum in voluntate divina aliisque multis beneficiis a Deo sibi collatis continetur, quibus ut motivis utuntur, (§. 36.) sed etiam in bona & spiritali illa emendatione voluntatis, quam per fidem in regeneratione acceperunt. (§. 158. 161.) Et hanc posteriorem unionem, quæ MYSTICA appellari solet, scriptura inprimis prædicat, variisque symbolis illustrat. Hof. II. 19. 20. Jo. XV. 4. 5. Eph. V. 23. seqq. Per hanc enim unionem Deus in cordibus fidelium habitare dicitur. Jo. XIV. 23. Rom. VIII. 9. 11. I. Cor. III. 16. Eph. III. 17. 2. Tim. I. 14. Nam sicuti Deus gratia sua accedit ad hominem, & fidem in eo operatur, (§. 164.) ita & fideles hanc gratiam, a qua Deus ipse separari non potest, in corde suo retinent, & Deus eam subinde auget, dum novas vires spirituales confert, & sanctos motus in eo excitat. Hinc licet hæc unio cum ipsa regeneratione incipiat, fideles tamen per renovationem multo arctius cum Deo ununtur.

5. VITA hominis nihil aliud est, quam actuositas, seu vis operandi, quæ si tendat ad edendas actiones vitales seu naturales, NATURALIS, sin vero ad actiones
mora-

morales, seu moraliter bonas, SPIRITUA-
 LIS appellatur. Jam vero homo per fi-
 dem vires spirituales, bonum peragendi,
 accepit, (§. 158.) quibus postea in reno-
 vatione utitur, & quas ipso exercitio au-
 get & confirmat. Hinc & renovatio est
 vita spiritualis. Ex hac causa per regene-
 rationem *creari* dicimur ad studium bono-
 rum operum, Eph. II. 10. & regeneratus est
nova creatura seu *novus homo*. 2. Cor. V. 17.
 Eph. IV. 24. Col. III. 10. Fideles ex mor-
 te in vitam revocati dicuntur, Eph. II. 5.
 & in novitate vitæ ambulare jubentur.
 Rom. VI. 4. Quemadmodum autem in
 vita naturali variæ dantur ætates, quæ
 mensura & quantitate virium naturalium
 distingui solent, ita & in vita spirituali va-
 riæ ætates concipi possunt. Unde & scri-
 ptura mentionem facit infantium, adole-
 scentium & patrum. 1. Jo. II. 13. 14.

§. CLXXVII.

Hoc studium bonorum operum, cum ^{Studium}
 nunquam omnis desit occasio, bonum ^{B. O. varie}
 peragendi, & malum fugiendi, semper ^{exerceri}
 quidem exerceri potest & debet. Quia ^{potest.}
 vero occasio illa multiplex esse potest, &
 non tantum ab externis circumstantiis,
 verum etiam ab interno & vario fidelium
 statu dependet, ita Christianos scire oportet,

tet, quid sibi in quocunque statu agendum, quibusque viribus imprimis utendum sit.

§. CLXXVIII.

In statu
tentationis.

Hos inter status fidelium frequentissimus est *STATUS TENTATIONIS*. Vix enim ullum tempus erit, quo tentationibus prorsus carerent. (§. 173.) Gradu tamen & modo inter se differere possunt. Nonnullæ sunt graviores, nonnullæ leviores. Si gravior tentatio adfit, aut probabilior aderit opinio, quæ animum ad approbationem mali sollicitat, aut voluptas & tædium sensuale vehementius movebitur. (§. 172.) Utroque casu cavendum est, ne aut præjudiciis assentiamur, aut voluptatem vel tædium sensuale sequamur. Quod ut fiat,

1. *Ante omnia vigilemus; (§. 174.)*
2. *Cum Deus tentationes nostras singulari providentia moderetur, atque omnibus vires pro mensura tentationum sufficientes largiri velit, 1. Cor. X. 13. invocandus quoque est Deus, ut tentationes nostras temperet, nobis sua gratia adsit, viresque nobis augeat. Matth. XXVI. 41. Marc. XIV. 38. Eph. VI. 18.*
3. *Continua & diligens verbi divini meditatio institui debet, qua non tantum falsa opi-*

opiniones, nobis periculosæ, confutantur, sed etiam ipsa voluntas hominis semper magis magisque sanctificatur, & in bono confirmatur. Eph. VI. 17.

4. Si forte *ad incredulitatem* tentemur, quod fit, cum animus variis dubitationibus de divinitate verbi divini in genere, aut de veritate hujus vel illius doctrinæ celestis in specie vexatur, *veritati inhærendum est*, Eph. VI. 14. tum meditatione argumentorum, quibus divinitas scripturæ sacræ nititur, tum recordatione effectuum salutarium, quos in anima experti sumus, tum consideratione præstantiæ & sanctitatis nostræ religionis, tum quoque diligenti examine eorum, quibus vera doctrina impugnatur.

5. Si vero vehementiore *voluptatis vel carnis* sensu moveamur, *renovanda est lucta spiritus adversus carnem*, (§. 165. 169.) & *inprimis exercenda abnegatio sui ipsius*. (§. 75.)

6. Qui semel atque iterum tentatus est, novit causas & occasiones, quæ ipsum tentationibus exposuerunt, novit etiam media & arma, quibus contra tentationes feliciter pugnavit, easque tandem superavit. *Hinc & ille imposte- rum fugiat occasiones sibi periculosas, eaque media sibi reddat familiaria, seque in iis exerceat, quibus animum contra tentationes obfirmare potest.*

7. Ad hæc media inprimis pertinet timor

mor

mor Dei, humilitas coram eo, & continua præparatio ad mortem. Nam qui Deum timet, ea omnia averfatur, quæ Deo displicere novit, & graviffima motiva habet, quæ animum ad ea averfanda difponunt. (§. 76.) Quo frequentius ergo hæc motiva animo fuo volvit, & affectum refuscitat, quo mala voluntati Dei contraria improbat & averfatur, eo facilius inclinationes, quæ in contrarium tendunt, vincet. Qui fe coram Deo humiliat, Deum femper & ubique præfentem cogitat, ingens illud difcrimen, quod eft inter dignitatem Dei fuamque indignitatem, agnofcit, & magna reverentia erga Deum tangitur. (§. 81.) Ita vero qui affectus eft, pravam cogitationem & malum defiderium, fimulac adefle intelligitur, ferio abhorrebit. Denique qui fe ad beatam & tranquillam mortem præparant, fæpe cogitant, mortem fingulis momentis fibi expectandam efle, tremendum illud iudicium, ubi omnium operum reddenda eft ratio, frequentiffime in memoriam fibi revocant, ad actiones fuas diligenter attendunt, nihilque peragunt, quod fub finem vitæ a fe peragi nollent. (§. 92.) Atque hæc animi difpofitio magnam vim habet, carnis impetus & motus compescendi. *Qui ergo tentationes fuas per Dei gratiam vincere vult, fe fe in actibus timoris Dei, bu-*

militatie

contingit militatis coram Deo, & præparationis ad mortem diligenter exerceat, eosque sibi familiares reddat, ut tempore tentationis facilius resuscitari possint.

§. CLXXIX.

AFFLICTIO est dolor, qui sentitur ex opinione defectus boni necessarii, aut præsentia alicujus mali. Potest illa commode in SPIRITUALEM & CORPORALEM dispesci. Nam bonum, quod deesse, aut malum, quod adesse creditur, & spirituale & corporale esse potest. Defectus boni spiritualis, aut malum spirituale, multiplex quidem est, id tamen, quod fideles præcipue affligere solet, est aut defectus remissionis peccatorum & gratia divina, aut tentatio, aut propria infirmitas. Si

In Afflictionibus spiritualibus.

I. Fideles putent, se non habere peccatorum remissionem, ideoque valde contristentur,

1. In se ipsos descendant, seque ipsos explorent, num fide instructi sint;

2. Tunc promissionum divinarum habeant rationem, quæ nos certiores reddunt, creditibus remissa esse peccata;

3. Deum implorent, ut sensum fidei dare vel augere velit;

4. Et rationes illas examinent, quæ peccatorum remissionem ipsis reddunt dubiam.

Schub. Theol. Moral.

Tt

II.

II. *Tentationes si animum excrucient, homo afflictus cogitet,*

1. *Fideles nunquam carere temptationibus. (S. 173.) Et ipsum Christum a satana tentatum fuisse; Matth. IV. 1. seqq.*

2. *Tentationes istas, si cum dolore sentiantur, esse criteria fidelium; Rom. VII. 21. seqq.*

3. *Illis multiplicem occasionem offerri, varia officia adimplendi;*

4. *Inprimis hominem temptationibus excitari ad preces, ad fiduciam in solo Deo collocandam, ad vigilantiam, aliaque opera bona.*

III. *Infirmities, quas homo fidelis non sine moerore & tristitia sentit,*

1. *Eum monere debent, infirmam quoque fidem Deo placere, Et hujus mensuram ab eo pro sapientissimo suo arbitrio distribui, hinc in ejus gratia acquiescendum esse; Jes. XLII. 3. LXI. 1. 1. Cor. II. 11. 2. Cor. XII. 9.*

2. *Quo major est infirmitas, quam homo experitur, eo magis exercenda est humilitas coram Deo;*

3. *Nam dubitandum, quin Deus nobis adfuturus sit in omni tentatione, eamque temperaturus pro mensura virium.*

4. *Ceterum vero opera danda est, ut Et in fide Et in studio pietatis crescamus Et corroboremur.*

Accidit nonnunquam, ut fides quidem adfit, sed non sentiatur. Nam fidelis aut nar-

ram fidei justificantis non recte novit, eaque, quæ adesse sentit, & ad fidem vere pertinent, adesse posse putat sine fide, aut unum alterumve fidei criterium adesse non animadvertit. Hi homines ante omnia docendi sunt, quænam sit fidei natura & indoles, ut se ipsos explorare possint, num fidem habeant. Deinde quamquam fides adesse non possit, nisi simul omnia fidei criteria existant, tamen, cum nonnulla illorum quandoque sint infirmiora, & hinc insensibilia, ad alia criteria rejicienda sunt, quæ non deficient, & præsentiam fidei semper monstrant, qualia sunt odium & detestatio peccati, desiderium divinæ misericordiæ, dolor ex infirmitatibus & præsumto gratiæ defectu ortus, &c.

CLXXX.

AFFLICTIO CORPORALIS est dolor ex In afflictio-
sensu mali, aut defectus boni corporalis nibus cor-
ortus. Hoc statu Christianus utatur poralibus.

1. Ad fiduciam, patientiam, & acquiescentiam in Deo exercendam; (§. 78. 79. 80.)
2. Agnoscat vanitatem & inconstantiam rerum mundanarum, suamque voluptatem & beneplacitum unice in Deo quærat; PCLXXIII. 25. 26.

3. Animum contemplatione future gloriæ celestis erigat, mortem sæpe meditetur, & ad
T t 2 feli.

felicem transitum in beatam vitam se diligentius præparet; Ebr. XIII. 14.

4. *Simul tamen & Deum precibus suis adeat, ut & has calamitates temperare, nos sua gratia consolari, fidem servare, & tandem ab omni malo liberare velit.*

§. CLXXXI.

In statu re-
creationis,

Quandoque accidit, ut fideles fidei suæ præsentiam, certitudinem divinæ gratiæ & remissionis peccatorum, inhabitationem Sp. S. incrementa in studio pietatis, & tranquillam conscientiam sentiant, ratione futuri bene de Deo sperent, & hinc magno gaudio perfruantur. Hic status dici posset STATUS RECREATIONIS, Pf. XXXIV. 9. Rom. VIII. 16. Eph. I. 13. 14. Ebr. VI. 5. Quodsi ergo hoc beneficii genus Christianis contingat,

1. *Omnes actus amoris erga Deum renovent; (§. 72.)*

2. *Pro tanto beneficio ipsi gratias agant; (§. 74.)*

3. *Novo fœdere se cum Deo uniant, & propositum suum, illi perpetuam obedientiam præstandi, confirmant; (§. 77.)*

4. *Sed simul sibi caveant a securitate & socordia, ac si nulla tentatio vel afflictio ipsi metuenda esset; (§. 174.)*

5. *Quin potius hoc tempore utantur ad colli-*

genti- colligenda sibi arma, quibus in hora tentationis
adeat, omnibus hostibus spiritualibus resistere possint.
z gra-
b omni

§. CLXXXII.

Cæterum pietatis studium non parum Alia pieta-
tatis exerci-
tia,
uvatur

I. QUOTIDIANA POENITENTIA, i. e. con-
fessionis & fidei quotidiana renovatione.
Cum enim fideles pristinorum peccato-
rum ante suam conversionem commissio-
rum memores existant, & non ignorent,
se multis adhuc imperfectionibus labora-
re, quæ Deum offendunt, & in æternam
mortem imputarentur, nisi fides interve-
niret, utrumque autem peccatorum ge-
nus pro ingenti malo ab ipsis habeatur,
feri nequit, quin & magnum animi dolo-
rem inde concipiant. Quia vero simul
sciunt, solo Christi merito peccata remit-
ti, seque in gratiam a Deo recipi, cujus
beneficii ipsi jam facti essent participes,
meritum Christi desiderare, & in eo ac-
quiescere pergunt, & utrumque fidei a-
ctum continuo renovant. Hæc poeni-
tentia si quotidie exerceatur, fideles vi-
tam suam sæpissime explorant, peccata
semper magis aversari discunt, infirmita-
tes & lapsus suos observant, a Deo illo-
rum remissionem petunt, studium ab iis
sibi cavendi renovant, & ad majorem per-
fectione-

fectionem tendunt. Quemadmodum ergo, qui hæc omnia peragunt, nova motiva sibi comparant, Deum diligendi, & mandata ejus servandi, nec minus ad hoc studium quoque semper magis disponuntur, ita & vires spirituales per quotidianam pœnitentiam augentur. Hinc & fideles peccatorum remissionem quotidie a Deo petere jubentur, Matth. VI. 12. nec officium illud sibi demandatum neglexerunt. Ps. XIX. 13.

2. Cum hac pœnitentia connecti debet QUOTIDIANA PRÆPARATIO ad novam vitæ periodum recte inchoandam & ingrediendam. Scilicet potest homo, quoties nova dies illucescit, cogitare, quam sibi demandata sint officia, quas occasiones boni aliquid peragendi habiturus sit, & quibus forte tentationibus pro circumstantiarum suarum ratione exponi possit; potest præmeditari, quibus mediis utendum sit, tum ad faciendum bonum, tum ad evitandas aut vincendas tentationes; potest Deum serio invocare, ut ipsum suo spiritu regere, ab omni malo servare, & in omni bono opere juvare velit; potest res sacras meditari, scripturam legere, & animum ad res divinas & cælestes elevare; potest tempus suum dividere, & singulis officii partibus aliquam diei partem destinare; &c. Qui sic preparatus

novum

novum vitæ cursum ingreditur, a recto tramite non facile aberrabit.

3. Multum quoque utilitatis habet FRE-
QUENTIOR VSUS SACRÆ CÆNÆ. Quemad-
modum enim hoc sacramentum institu-
tum est in mortis Christi recordationem,
ita, qui eo digne utitur, pio animo volvit,
sacro hoc ritu confirmatam esse redem-
tionis suæ veritatem, vitam suam explo-
rat, peccatorum remissionem per Chri-
stum a Deo petit, hujus certitudinem &
solatium in sacra cæna quærit, & fœdus
suum renovat, quo se totum cultui Dei
tradidit. Inde vero non tantum fides no-
va capit incrementa, sed etiam nova &
fortiora motiva subministrantur, sancti-
monix vitæ studendi.

4. Cæterum summus RIGOR in omni-
bus CULTVS DIVINI tam privati quam pu-
blici partibus commendandus est Christia-
nis, quem si servant, non tantum ipso ex-
ercitio & consuetudine, res sacras tractan-
di, sed etiam motivorum renovatione &
augmentatione ad omne bonum opus red-
dentur aptiores.

§. CLXXXIII.

Vires illæ spirituales, de quibus hucus- Differentia
que actum est, cum per gratiam Sp. S. naturæ &
conferantur, conserventur, & augeantur, gratiæ.

T t 4

ipsæ

ipsæ dici solent GRATIA. Act. IV. 33. XI. 23. Rom. XII. 3. 6. I. Cor. I. 4. Eph. III. 7. 8. Quæ ut rectius cognoscatur, meminerimus, vires morales in universum tria continere, cognitionem legis ac discriminis boni & mali, cognitionem motivorum, & dispositionem, ea sequendi. (§. 150.) Jam vero etiam constat, solam historicam notitiam tum legis tum motivorum viribus naturæ ex scriptura hauriri posse, (§. 162.) *Ergo gratia illa consistit & in assensu certo ac vivo, quo vera esse credimus, qua Deus in salutem nostram nobis revelavit, & in nova illa voluntatis dispositione, qua Sp. S. operatione apta reddita est ad sequendum motiva, ex Evangelio deprompta.* Huic gratiæ opponitur NATURA, per quam omnes illas vires intelligimus, quæ homini vi essentia suæ adhuc insunt, & naturali usu vel exercitio acquiruntur. Cum igitur in homine adhuc nonnullæ reliquæ virium naturalium dentur, (§. 155.) necesse est, ut natura & gratia recte distinguatur, quod Apostolum fecisse novimus, de homine naturali & spirituali locutum. I. Cor. II. 14. 15. Scilicet

1. Quamvis homo per vires naturæ opus vere bonum perficere non possit, (§. 155. num. 5.) sed id a viribus spiritualibus, & hinc a gratia proficiscatur, (§. 163. num.

num. 1.) tamen cum naturalis homo adhuc aliquid eorum, quæ a Deo præcepta sunt, peragere queat, (§. 155. num. 4.) ex externo opere non statim patet, num opus sit gratiæ, an vero naturæ, sed ad principium, unde proveniat, attendi debet, sic ut illud opus sit gratiæ, quod ab homine motiva ex Evangelio petita sequuto peragitur, illud vero naturæ, quod editur ex motivis rationis.

2. Vires naturales in ipsa hominis essentia suam habent rationem, & per peccatum originale ita tantum corruptæ sunt, ut novas limitationes acceperint, quibus potentia aliquod operum genus peragendi sublata, & habitus seu dispositio contrarium agendi contracta est. (§. 154. 155.) At vero regeneratio, qua fides & cum illa vires spirituales conferuntur, non ipsam essentiam hominis mutat, sed tantum intellectum & voluntatem emendat, & hinc illam naturæ corruptionem ex parte tollit, aut limitat. (§. 161.) *Ergo & natura per gratiam non aboletur.*

3. Cum vires ab aliqua imperfectione seu impotentia liberantur, novam acquirunt perfectionem. At vero gratia corruptionem virium naturalium ex parte removet. *Hinc natura per gratiam perficitur,*

sic ut homo spiritualis per naturam plus boni efficere possit, quam naturalis.

4. Concurfus Dei ad actiones creaturarum, qua deficiente nihil prorsus peragi potest, in IMMEDIATVM & MEDIATVM dispescitur. Ille est aliqua Dei operatio, qua actiones creaturarum immediate determinantur, quæ a viribus illis concessis proficisci haud potuissent; Hic vero ea est Dei operatio, qua vires creaturis collata tantum conservantur, & circumstantiæ ac occasiones agendi divina providentia diriguntur. Quare quotiescunque homo viribus sibi concessis aliquid agit, concursu Dei mediato tantum fruitur. At vero natura & gratia sunt vires, quas homo a Deo accepit. Ergo homo sive per naturam sive per gratiam aliquid agat, Deus tantum mediate ad illius actiones concurrat.

5. Quia vero natura & gratia sunt diversæ vires, & diverso modo a Deo conferuntur, & conservantur, mediatus ille concursus duplex quoque statui debet, NATURALIS nimirum & SPIRITVALIS. Ille vires naturæ, hic vires gratiæ conservat, auget, & dirigit. Unde cum constet, quid natura & quid gratia efficiat, intellectu facile est, quid per concursum Dei natura-

turalem & quid per spiritualem peragatur.

Prolixiorem hujus argumenti tractationem animo quidem conceperam, illique singulare caput destinaveram. Quia vero libelli moles, præter opinionem, nimium excrevit, & limites, quos mihi præfixeram, propter materias, quæ levius tractari non poterant, aliquantulum jam excessit, ea, quæ huc pertinent, in compendium redigenda, & ad generaliora tantum principia reducenda erant.

INDEX